

Vysoká škola ekonomická v Praze
Fakulta financí a účetnictví
katedra měnové teorie a politiky
studijní obor: Bankovníctví a pojišťovnictví

Komparace pohledů na úvěrové riziko

Autor bakalářské práce: Andrea Nemravová

Vedoucí bakalářské práce: Ing. Naděžda Blahová, Ph.D.

Rok obhajoby: 2018

Čestné prohlášení

Prohlašuji, že bakalářskou práci na téma „*Komparace pohledů na úvěrové riziko*“ jsem vypracovala samostatně a veškerou použitou literaturu a další prameny jsem řádně označila a uvedla v přiloženém seznamu.

V Praze dne 20. května 2018

Poděkování

Ráda bych vyjádřila poděkování všem třem konzultantům za jejich zajímavé a výstižné informace vycházející z jejich dlouholeté praxe, které mi pomohly podívat se na úvěrové riziko z netradičních neakademických úhlů. Zvláštní poděkování patří Ing. Naděždě Blahové především za odborné konzultace a názory a také za operativnost a nadhled při vedení mé bakalářské práce.

Abstrakt

Bakalářská práce na téma „Komparace pohledů na úvěrové riziko“ má za cíl dokumentovat variabilitu různých pohledů na úvěrové riziko. V prvních kapitolách práce uvádí do tématu úvěrového rizika pomocí jeho vysvětlení, členění, výpočtu kapitálového požadavku stanoveným dohledem a vysvětlením jednotlivých metod měření a řízení tohoto rizika. V závěrečné části demonstruje pomocí komparativní analýzy na případových studiích a příkladech z praxe odlišný pohled na úvěrové riziko - v různých bankách v jeden čas, ve stejné bance v různých obdobích, banky a klienta v totožný čas, jedné banky před a po naplnění limitů úvěrové angažovanosti a banky po změně obchodní politiky. Vnímání rizika a jeho analýza závisí na mnoha faktorech, které se v čase mění a mohou diametrálně měnit pohled jak na úvěrové riziko obecně, tak i na zcela totožnou situaci u konkrétního obchodního případu klienta.

Klíčová slova: riziko, úvěrové riziko, úvěrová analýza

Abstract

The bachelor thesis "Comparison of credit risk views" aims to document the variability of different views on credit risk. In the first chapters, thesis introduces the topic of credit risk by explaining, structuring, calculating the capital requirement by supervising and explaining the individual methods of measuring and managing this risk. In the final part, a comparative analysis of case studies and examples from practice shows different view of credit risk - in different banks at one time, in the same bank at different times, view of the bank and the client at the same time, the bank before and after the limits of credit exposure and the bank after a change in the business policy. Risk perception and its analysis depend on many factors that change over time and can change the view of the credit risk in general, even the totally identical situation of a particular business case of the client.

Key words: risk, credit risk, credit analysis

Seznam zkratek

BRKI.....	Bankovní registr clientských informací
CB.....	Centrální banka
ČNB.....	Česká národní banka
CRÚ.....	Centrální registr úvěrů
EAD.....	Expozice při selhání
IRB	Přístup založený na interním ratingu
LGD.....	Míra ztráty při selhání
NRKI	Nebankovní registr clientských informací
PD.....	Pravděpodobnost selhání
RE.....	Riziková expozice
RVE.....	Rizikově vážená expozice
SME.....	Malé a střední podniky

Obsah

Úvod	8
1 Bankovní rizika	10
1.1 Nefinanční rizika	11
1.1.1 Operační riziko	11
1.2 Finanční rizika	12
1.2.1 Riziko likvidity	12
1.2.2 Tržní riziko	13
2 Úvěrové riziko	14
2.1 Analytické dělení	18
2.1.1 Riziko protistrany	18
2.1.2 Riziko produktu	19
2.2 Dělení úvěrového rizika podle charakteru rizikové angažovanosti	20
2.2.1 Přímé úvěrové riziko (direct credit risk)	20
2.2.2 Riziko úvěrových ekvivalentů (credit equivalent exposure)	20
2.2.3 Riziko koncentrace portfolia	21
2.2.4 Vypořádací riziko (settlement risk)	21
2.3 Kapitálový požadavek k úvěrovému riziku	21
2.3.1 Standardizovaný přístup	22
2.3.2 IRB přístup	22
3 Řízení úvěrového rizika	25
3.1 Úvěrový scoring	26
3.1.1 Datové scoringové modely	27
3.1.2 Scoringové modely chování	27
3.2 Úvěrový rating	29
3.3 Specializovaný odhad – úvěrová analýza	32
4 Komparace různých pohledů na úvěrové riziko	34
4.1 Komparace pohledů různých bank při analýze a vyhodnocení úvěrového rizika u stejného klienta a stejného obchodního případu	34
4.2 Komparace pohledů banky a klienta na úvěrové riziko	42
4.3 Komparace pohledů jedné banky na stávajícího klienta před a po změně relationship manažera	43
4.4 Komparace pohledů banky před a po naplnění limitu úvěrové angažovanosti	46

4.5 Komparace pohledů jedné banky na úvěrové riziko před a po změně obchodní politiky (velmi aktivní vs. rezervovaná).....	46
Závěr.....	48
Literatura	51
Seznamy obrázků a tabulek	53

Úvod

Banka je svou činností velmi specifická instituce. Jejím hlavním cílem je stejně jako u jiných podnikatelských subjektů vykazovat zisky z její podnikatelské činnosti. Oproti běžným podnikům se ale velmi liší tím, že nakládá a drží ve svém portfoliu velké množství cizích prostředků. Jakékoli problémy spojené s činností banky či dokonce s její případnou insolvencí, proto mohou mít mnohem větší negativní dopad na ekonomiku státu, než obdobné potíže u běžného podniku. Z tohoto důvodu jsou na banku kladeny větší požadavky na řízení rizik jak od regulátora, tak i od risk managementu uvnitř banky. Řízení rizik představuje v bance jednu z klíčových činností pro správný a zdravý chod této instituce. Banky proto této činnosti věnují velkou pozornost. Nejstarším a největším rizikem, kterému jsou banky vystaveny, je riziko úvěrové. Z povahy své činnosti se bankovní instituce tomuto riziku nemohou vyhnout a není to ani jejich záměrem. Je pro ně velmi důležité dostat toto riziko pod kontrolu, správně odhadnout jeho parametry, posoudit danou transakci z hlediska úvěrové rizikovosti a dále ji pečlivě monitorovat.

Velkou zajímavostí týkající se řízení úvěrového rizika, je odlišný pohled na toto riziko. Různé úhly pohledu mohou být analyzovány z hlediska různých subjektů (několika odlišných bank či banky a klienta), stejného subjektu na událost v jiném časovém období, po reorganizaci pracovních pozic, po naplnění limitů úvěrové angažovanosti, či provozující jinou bankovní politiku. Právě dokumentovat tuto variabilitu pohledů na úvěrové riziko je hlavním cílem této práce.

V první části jsou, pro správné uvedení do tématu, strukturalizována všechna rizika, která bankovní instituce musí podstupovat. Jsou rozdělena na rizika finančního a nefinančního. Z rizik nefinančního charakteru je dále rozpracováno pouze riziko operační, které je pro banku z této skupiny nejpodstatnější. Rizika finančního charakteru jsou rozpracována podrobněji, jelikož všechny mají podstatný vliv na správný chod banky.

Druhá kapitola je věnována riziku úvěrovému. Zde je toto riziko popsáno v obecné rovině, jak ho které publikace vymezují, která aktiva mu podléhají, dále je zde zobrazena velikost a významnost tohoto rizika pomocí grafu struktury rizikových expozic. Je zde zpracováno podrobné dělení tohoto rizika do několika kategorií a jednotlivé kategorie jsou následně vysvětleny. Důležitou částí této kapitoly je princip stanovení kapitálového požadavku vůči

úvěrovému riziku. Jsou zde vysvětleny možné přístupy k propočtu regulatorního požadavku. Jedná se o standardizovanou metodu a sofistikovanější IRB přístup.

Třetí část této práce se zabývá metodami řízení úvěrového rizika. Jsou zde podrobně zpracovány metody, kterými se odhaduje a analyzuje kvalita klienta při žádosti o úvěr. Jedná se o jednu ze základních metod, úvěrový scoring. Při použití této metody banky často využívají dat a informací z úvěrových registrů, které jsou také popsány v této kapitole. Další metodou, kterou banky odhadují a řídí úvěrové riziko je úvěrový rating a v neposlední řadě úvěrová analýza.

Poslední kapitola se zabývá různými pohledy na úvěrové riziko. Nejprve je zde podrobně zpracována případová studie č. 1, kde jsou pomocí nabídky ve výběrovém řízení, porovnávány názory 4 velkých bank na úvěrové riziko, plynoucí z financování středně velkého podniku. Jsou zde porovnány jednotlivé parametry, které významně přispěly k odlišnému pohledu na úvěrové riziko a následnému chování bank. Poté je na této případové studii demonstrován pohled na úvěrové riziko ze strany klienta v konfrontaci s pohledem banky. Další příklad detailně porovnává pohledy jedné banky na stávajícího klienta před a po změně relationship manažera pomocí případové studie č. 2. V závěru jsou zaznamenány dva diametrálně odlišné pohledy banky na úvěrové riziko jednoho konkrétního obchodního případu před a po naplnění limitů úvěrové angažovanosti, již bez číselného vyjádření. Poslední část této kapitoly je věnována různým pohledům banky na úvěrové riziko při provádění velmi aktivní obchodní politiky a v období, kdy je její obchodní politika, z různých důvodů, rezervovaná.

1 Bankovní rizika

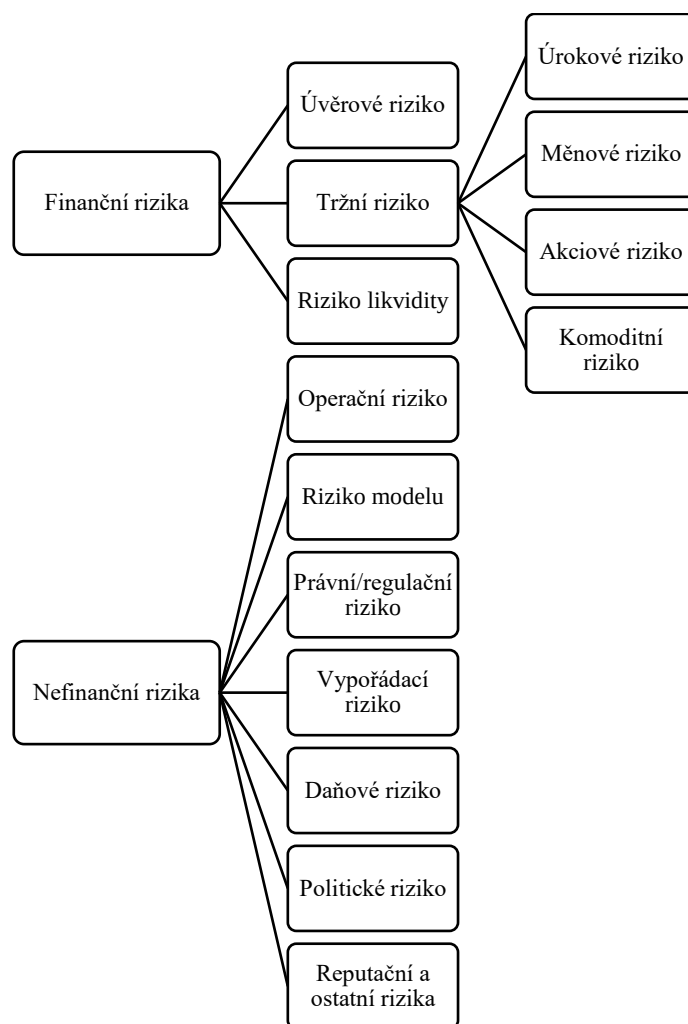
Z povahy své činnosti banka při většině prováděných operací podstupuje riziko. Často se pod jednou finanční operací skrývá mnoho rizik, která jsou na sebe navázána a spolu propojena. Tato kapitola vysvětluje základní pojmy a zabývá se členěním rizik.

Lidé riziko vnímali již od nepaměti a dodnes je všude kolem nás. První snaha o zajištění rizika se objevila v souvislosti s lodní přepravou ve 14. století formou pojištění. Tehdy bylo riziko vnímáno čistě jako negativní odchylka od předpokládaných výsledků. Dnes víme, že odchylka od očekávaných výsledků může být vnímána i pozitivně, neboť může způsobit i nadměrný zisk. Podle toho je v některých publikacích riziko děleno na čisté a spekulativní.

Pohledy na riziko a jeho definice jsou různé a mění se na základě toho, k jaké činnosti se dané riziko vztahuje. Černohorský (2011) ve své publikaci uvádí, že rizikem se v obecné rovině rozumí výskyt nečekané události v budoucnosti s obvykle negativním výsledkem. Ovšem ve financích obecně je definice rizika vnímána odlišně, a to jako pravděpodobnost, že reálný výnos z investice bude odlišný od výnosu očekávaného. Může se jednat o výsledky horší, než, které byly očekávány, ale také o výsledky lepší (neboli vyšší nežli očekávaný výnos). Zároveň riziko představuje pravděpodobnost vzniku ztráty nebo možnost vzniku určitých událostí, které mohou ohrozit nebo dokonce znemožnit dosažení cílů (Blahová, 2018).

Tato práce je zaměřena na riziko úvěrové, nicméně kvůli správnému vysvětlení, lepší orientaci a především vzájemné propojenosti jednotlivých rizik je potřeba strukturalizovat a vysvětlit i základy ostatních bankovních rizik, na které je v závěrečné části práce také odkazováno.

Obecně se rizika klasifikují podle zdroje, odkud pochází, proto je vhodné zvolit dělení na rizika finanční a nefinanční. Jelikož se vymezení některých rizik může překrývat, neexistuje jejich jednotné a jednoznačné vymezení. V této práci je zobrazeno dělení bankovních rizik podle Mejstříka (2014).

Obrázek 1 Klasifikace bankovních rizik

Zdroj: Vlastní zpracování

1.1 Nefinanční rizika

Všeobecně lze říci, že nefinanční rizika lze hůře kvantifikovat, nežli rizika finanční (Mejstřík, 2014). Na druhou stranu četnost a závažnost rizik nefinančního charakteru v poměru s četností a závažností rizik finančních, v rámci bankovních operací, je nižší. Z této proporce finančních a nefinančních rizik vyčnívá riziko operační, které je významnou složkou celkového rizika činnosti banky. Tato práce je zaměřena na riziko úvěrové, tedy jedno z finančních rizik, proto níže stručně popíšu a vysvětlím jen pro banku, podle mého názoru, nejzásadnější nefinanční riziko a to riziko operační

1.1.1 Operační riziko

Operační, někdy nazýváno jako *provozní riziko*, je riziko ztráty vlivem nedostatků či selhání interních procesů, technologických systémů nebo lidského faktoru. Operačním rizikem je i

riziko ztráty vlivem vnějších událostí jako jsou přírodní katastrofy (Černohorský, 2011). Do operačního rizika se od zavedení regulačního metodického opatření Basel II zahrnuje i riziko právní. Aplikací Basel II má banka povinnost vyčlenit a držet část svého kapitálu i vůči operačnímu riziku, aby toto riziko eliminovala. Operační riziko představuje 5-30% z celkových rizik banky (Mejstřík, 2014).

1.2 Finanční rizika

Finanční riziko je podle Jílka (2000) obecně definováno jako potenciální finanční ztráta subjektu. Jedná se o neočekávanou ztrátu v budoucnosti vyplývající z daného finančního nebo komoditního nástroje či portfolia. Právě tato neočekávaná ztráta (unexpected loss)¹ je pro regulátora základem pro stanovení regulačního kapitálu. Podle Mejstříka (2014) se do finančních rizik zahrnují pouze tři rizika – riziko úvěrové, tržní, které se ještě dále dělí, a riziko likvidity.

1.2.1 Riziko likvidity

Každá banka, pokud se nechce dostat do potíží, musí být v každém okamžiku likvidní. Neboli musí být schopná v každém okamžiku dostát svým splatným závazkům. Zejména kdykoliv vyplatit v požadované formě splatné vklady klientů (Revenda, 2014). Tento druh rizika souvisí s časovým nesouladem splatnosti a likvidnosti aktiv a závazků na straně pasiv. K těmto likvidním problémům obvykle dochází v důsledku nadměrného vybírání vkladů (Jílek, 2000). K významně většímu než obvyklému výběru vkladů (tzv. „run na banku“) dochází například v momentu, kdy se na veřejnost dostanou negativní zprávy o bance. V takovém případě se neovládnuté reputační riziko promítne do rizika likvidity a následné ztráty.

Podle studie Zlatuše Komárkové (2012) bankovní sektor v České republice disponuje dostatečně velkými likvidními zdroji. Většina českých bank má v současné době dostatečné až vysoké likvidní přebytky a jejich situace je z pohledu rizika likvidity velmi dobrá. To například souvisí s kapitálovou vybaveností bank, nízkou rizikovostí portfolií aktiv a tím nízkými nároky na kapitálové rezervy a pozitivní ekonomickou situací v České republice i v zemích ovlivňujících vývoj české ekonomiky. V ne tak daleké minulosti, v roce 2000, však byla v té době jedna z největších bank (Investiční a Poštovní banka) názorným příkladem, jak riziko reputace a likvidity ovlivní banku natolik, že její působení na bankovním trhu zcela skončí.

¹ Banky se potýkají i s očekávanou ztrátou (expected loss) ze svých operací. Ve výši očekávaných ztrát si banka u aktiv vytváří opravné položky.

1.2.2 Tržní riziko

Z hlediska významnosti je tržní riziko druhé nejvýznamnější, hned po riziku úvěrovém. Tržním rizikem, někdy též nazývaným rizikem cenovým, se rozumí riziko ztráty plynoucí z fluktuace tržních cen, tj. úrokových sazeb (*úrokové riziko*), cen akcií (*akciové riziko*), devizových kurzů (*měnové riziko*) či cen komodit (*komoditní riziko*). Obecnému tržnímu riziku je vystaven každý subjekt, který má ve svém portfoliu finanční a komoditní nástroje s určitými splatnostmi², a přitom neplatí, že se u každé splatnosti hodnota dlouhých pozic rovná hodnotě pozic krátkých³ (Jílek, 2000).

Pokud má tedy banka více aktiv citlivých na změny tržní úrokové míry než pasiv, znamená to, že pokud by klesly tržní úrokové sazby, snížil by se úrokový výnos na straně aktiv více nežli by se se snížily úrokové náklady na straně pasiv. Naopak, pokud má banka větší objem pasiv citlivých na změny tržní úrokové míry než aktiv, zaznamená ztrátu v podobě poklesu úrokového zisku v případě růstu úrokových sazeb.

² Každý finanční nástroj s určitými splatnostmi vytváří úrokové pozice. Obecně platí, že každý finanční nástroj se skládá z úrokových, akciových, komoditních či měnových pozic.

³ Více (Mandel a Durčáková, 2016)

2 Úvěrové riziko

Úvěrové riziko je nejvýznamnějším a pravděpodobně nejstarším rizikem bankovních institucí. Podle Jílka (2000) je úvěrové riziko stejně tak staré jako úvěrování samotné. Nejzákladnější činností bank je přijímat vklady, *poskytovat úvěry* a provádět platební styk. Už jenom z názvů hlavních činností banky a tohoto rizika je jasné, že spolu úzce souvisí a v bankovní činnosti se mu nelze vyhnout. Nejsnadnějším způsobem můžeme úvěrové riziko vymezit jako riziko ztráty ze selhání dlužníka dostát svým závazkům podle podmínek smlouvy (Jílek, 2000). Jinak řečeno, úvěrové riziko spočívá v selhání protistrany v transakci (Půlpánová, 2007).

V mnoha publikacích se pracuje s názvem *kreditní riziko*, místo úvěrového rizika. Podle Blahové (2018) je toto vymezení obecně vhodnější a výstižnější. Název úvěrové riziko totiž může lehce zavádět k tomu, že se jedná o riziko ztráty vznikající pouze z úvěrových aktivit. Úvěrové riziko v sobě ale zahrnuje i neschopnost dlužníků splatit své závazky vůči bance, které pocházejí z cenných papírů, jež má banka ve svém portfoliu, poskytnutých záruk, devizových obchodů, z obchodů na peněžním trhu atd. (Revenda, 2014). Nutno ale říci, že nejčastěji používaným bankovním produktem nesoucím úvěrové riziko je právě bankovní úvěr. ČNB ve svých publikacích a statistikách používá vždy a pouze pojem úvěrové riziko, navíc tato práce bude v závěrečné fázi analyzovat příklady z praxe, jež se budou týkat právě poskytnutí či neposkytnutí úvěru, resp. různých pohledů na riziko s tím spojené, proto zde bude pracováno také s pojmem *úvěrové*, nikoliv kreditní riziko.

Důležité je také zmínit, že úvěrové riziko vychází, buďto z neschopnosti dlužníka splácet, nebo z jeho nevěry. Takovými nesolventními dlužníky mohou být nejen fyzické osoby, firmy, jiné banky či finanční instituce, ale také vlády a obce (Polouček, 2006). I s tím musí bankovní risk management pracovat.

Úvěrové riziko je závislé na struktuře a kvalitě jak bilančních, tak mimobilančních aktiv, jak je naznačeno v následující tabulce, kde je zaznamenána bilance obchodní banky. Blíže toto téma bude rozebráno v podkapitole 2.2. při popisování dílčích složek úvěrového rizika.

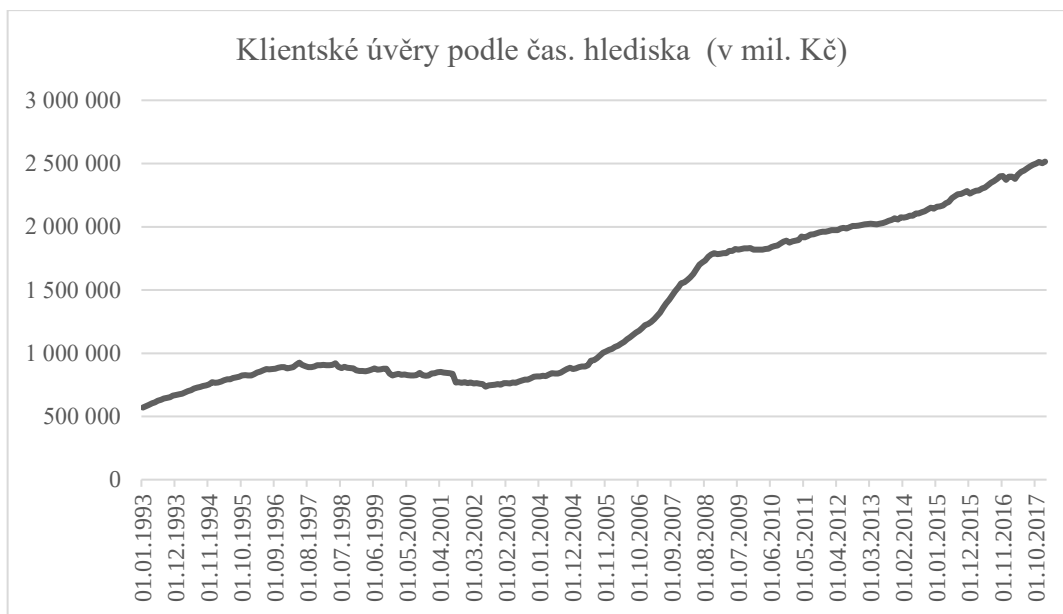
Celková aktiva (rozvahová a podrozvahová)	Celková pasiva (rozvahová a podrozvahová)
Aktiva vystavená úvěrovému riziku (poskytnuté úvěry, investice do akcií, obligací)	Kapitál
Aktiva , která nejsou vystavena úvěrovému riziku (např. hotovost u CB, investice do vlastnictví budov a jiného majetku)	Závazky
Podrozvahová aktiva (bankovní záruky, úvěrové přísliby, dokumentární akreditiv)	Podrozvahová pasiva

Tab. 1 Bilance banky

Zdroj: Vlastní zpracování, Mejstřík 2014

V zobrazeném schématu obchodní banky jsou šedě zvýrazněna bilanční a podrozvahová aktiva, která jsou vystavena úvěrovému riziku. Tato aktiva ve většině bank tvoří největší podíl na celkových aktivech.

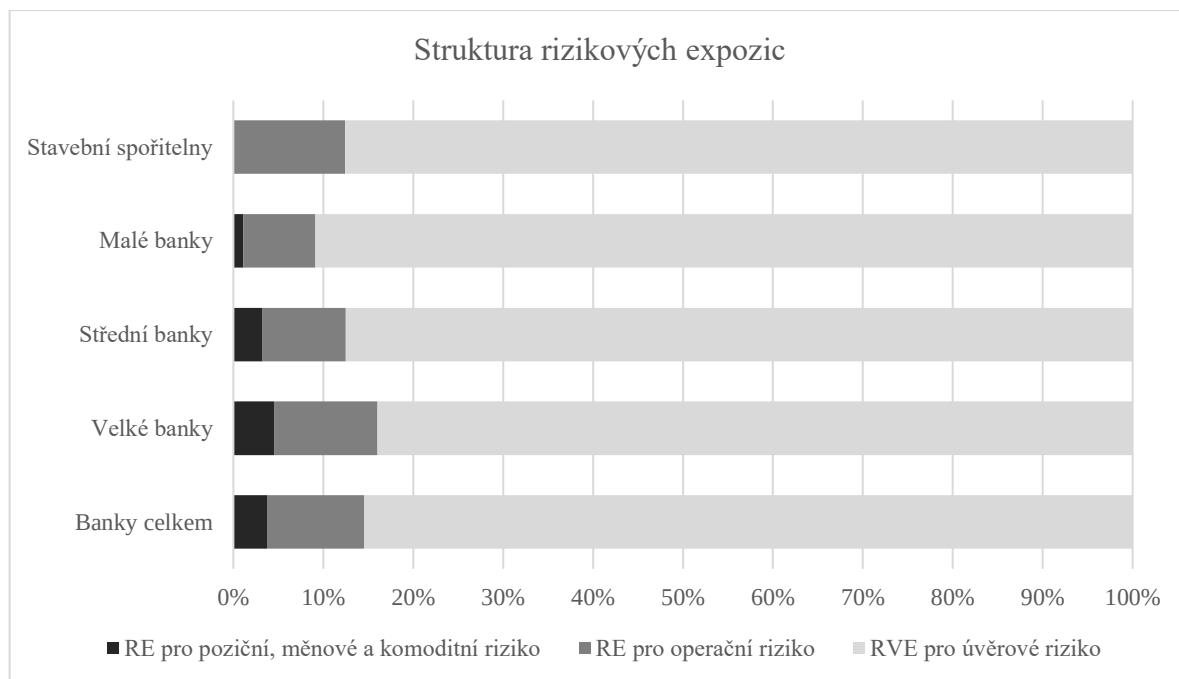
Jak již bylo zmíněno, největším nosičem úvěrového rizika je právě bankovní úvěr. Zájem o úvěry stále stoupá a banky poskytují větší objemy úvěrů než dříve. S větším množstvím úvěrů roste i úvěrové riziko, proto je vhodné uvést graf, který zobrazuje stoupající objemy klientských úvěrů po dobu 25 let.

Graf 1 Objem klientských úvěrů Zdroj: Data ČNB⁴, vlastní zpracování

Z grafu je patrné, že největší rozmach z hlediska úvěrů zaznamenaly banky v průběhu tří až čtyř let před finanční krizí v roce 2008. Celkově od vzniku samostatného českého státu do současnosti, objem klientských úvěrů vzrostl na pětinasobek a téměř po celou dobu má křivka rostoucí tendenci. Výjimku v trendu růstu úvěrů můžeme registrovat pouze od roku 1997 do roku 2002, tedy v době počátku a dozínání měnové krize v ČR. Banky v té době měly vysoký poměr rizikových úvěrů a úrokové sazby komerčních úvěrů rostly do hodnot, které běžné hospodaření firem nemohlo dlouhodobě obsluhovat.

S rapidně rostoucím objemem úvěrů zároveň roste i objem rizikově vážené expozice vůči úvěrovému riziku neboli nejvyšší možné ztráty, která může z daného obchodu plynout. Z údajů České národní banky vyplývá, že se riziková expozice vůči úvěrovému riziku všech bank na českém trhu od roku 2009 zvýšila o 30 % původní hodnoty. Velmi důležitá je především struktura celkových rizikových expozic v českých bankách. Z dostupných dat aktuálních k 31/12/2017 bylo možné vytvořit graf, který zobrazuje poměr rizikově vážených expozic k riziku úvěrovému, rizikových expozic pro operační riziko a rizikových expozic pro poziční, měnové a komoditní riziko. Pro srovnání jsou data zobrazena na čtyřech typech bank a v posledním řádku je uveden poměr rizikových expozic (RE) pro všechny banky dohromady.

⁴http://www.cnb.cz/cnb/STAT.ARADY_PKG.PARAMETRY_SESTAVY?p_sestuid=1265&p_strid=AABBAB&p_lang=CS

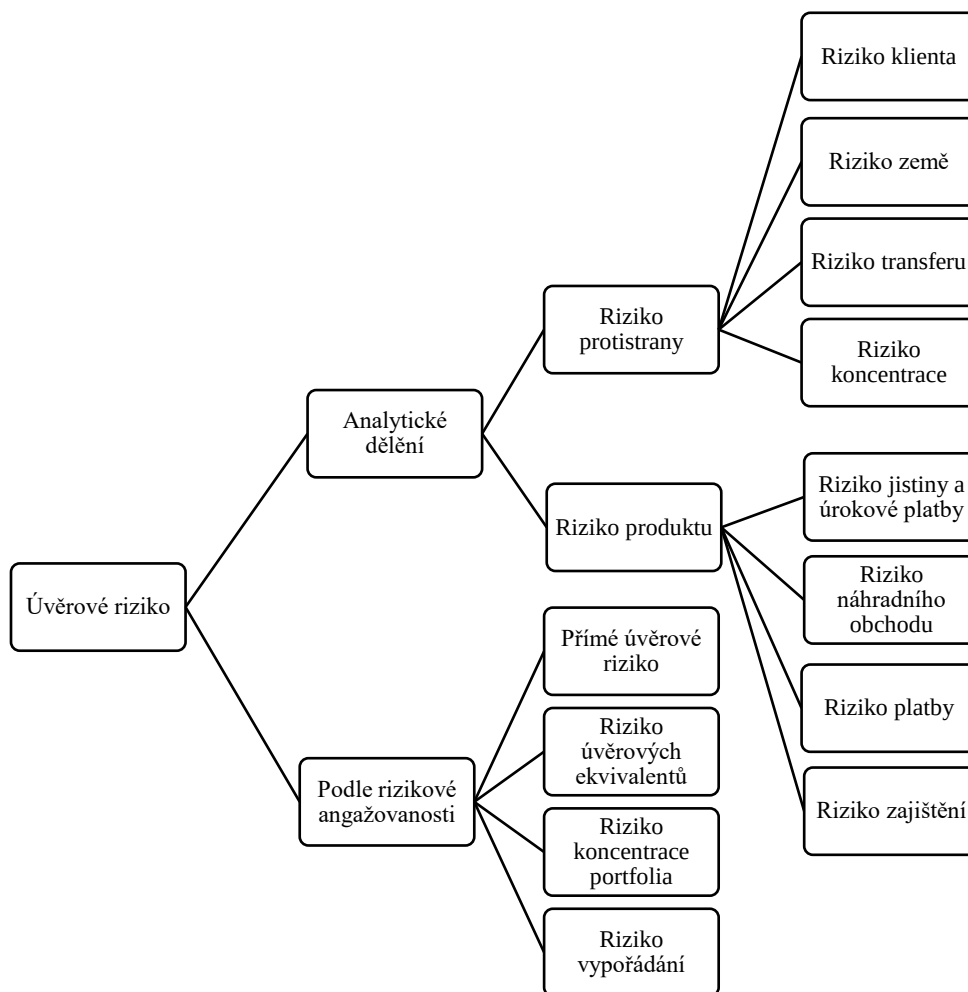
Graf 2 Struktura rizikových expozic

Zdroj: Vlastní zpracování, data ČNB⁵

Graf jasně vystihuje význam a především velikost úvěrového rizika znázorněnou pomocí rizikově vážených expozic. Ať se jedná o stavební spořitelny, malé, střední či velké banky, rizikově vážené expozice k riziku úvěrovému značně převažují zbývající.

Různé publikace uvádějí různá dělení úvěrového rizika. Nejčastější klasifikace je z analytického hlediska, kde riziko není děleno do dvou složek, ale jde pouze o dvojí pohled na toto riziko, *riziko protistrany* a *riziko produktu*. Zároveň, z pohledu nikoli analytického, můžeme úvěrové riziko dělit do 4 kategorií podle charakteru rizikové angažovanosti na *čisté úvěrové riziko*, *riziko úvěrových ekvivalentů*, *riziko ztráty obchodu* a *riziko vypořádání*. Pro lepší znázornění a orientaci je dělení úvěrového rizika zaznamenáno v následujícím schématu.

⁵ <https://www.kurzy.cz/cnb/ekonomika/banky/rizikove-expozice/>

Obrázek 2 Dělení úvěrového rizika

Zdroj: Vlastní zpracování

2.1 Analytické dělení

Jak již bylo zmíněno, je důležité si uvědomit, že při této klasifikaci nejde o dvě složky či součásti úvěrového rizika, ale jde pouze o dvojí vnímání tohoto rizika (Půlpánová, 2007).

2.1.1 Riziko protistrany

Riziko protistrany je chápáno jako riziko toho, že protistrana nesplnění svůj závazek. Je spojeno s pravděpodobností vzniku ztráty z dané transakce (Blahová, 2018). Proto ho také autoři některých publikací nazývají jako *riziko nesplnění závazku*. Toto riziko lze identifikovat jako riziko klienta, riziko země, riziko transferu a riziko koncentrace.

- Riziko klienta

Prvním typem rizika protistrany je riziko klienta, které vzniká tehdy, pokud klient není schopen dostát svému závazku vůči bance z důvodu své bonity nebo své aktuální ekonomické a finanční situace.

- Riziko země

Příčina rizika země tkví v kvalitě širšího ekonomického prostředí (Půlpánová, 2007). Neboli, jedná se o riziko, kdy více ekonomických subjektů v dané zemi nebude schopno splácet své závazky ze stejného důvodu (například z důvodu politických či ekonomických problémů státu).

- Riziko transferu

Riziko transferu spočívá v nedostupnosti volně směnitelné měny pro zahraniční subjekt, ve které je denominován závazek vůči bance. Toto riziko bývá také někdy začleňováno pod riziko země, jelikož ho lze pokrýt řízením rizika země.

- Riziko koncentrace

Toto riziko vzniká tehdy, pokud má banka nedostatečně diverzifikované úvěrové portfolio. Je důležité, aby banky spolupracovaly s klienty z různých regionů a odvětví.

2.1.2 Riziko produktu

Inherentní riziko produktu znázorňuje výši ztráty, která by bance vznikla, důsledkem nesplnění závazku protistrany. Zároveň udává zdroj, jenž vedl ke zmiňované ztrátě. Toto riziko pouze vyčísluje výši případné ztráty, avšak neudává pravděpodobnost ztráty plynoucí z daného obchodu (Pazderová, 2013). Riziko produktu opět můžeme dělit do několika podskupin.

- Riziko jistiny a úrokové platby

K tomuto riziku dochází tehdy, pokud je ztráta v důsledku selhání protistrany v platbách zůstatku poskytnutých zdrojů a úroků.

- Riziko náhradního obchodu

Toto riziko vniká tehdy, pokud klient nesplní svůj kontrakt a bance tedy vznikne tzv. otevřená pozice, kterou si musí krýt nově uzavřeným obchodem. Náklady na uzavření nového obchodu a zároveň případně méně výhodné podmínky při uzavírání kontraktu zvyšují objem ztráty z dané rizikové události.

- Riziko platby

K riziku platby může dojít tehdy, pokud banka intenzivně operuje na finančním trhu (zejména na peněžním). Jedná se o riziko, kdy protistrana selhává v době mezi uzavřením a vypořádáním obchodní transakce

- Riziko zajištění

Riziko zajištění se vyskytuje v případech, kdy dojde k poklesu hodnoty zajišťovacího instrumentu, který je zakomponován do smluvního vztahu jako zajištění a dlužník tuto hodnotu nedoplní na bankou požadovanou původní úroveň (Půlpánová, 2007).

2.2 Dělení úvěrového rizika podle charakteru rizikové angažovanosti

Podle charakteru rizikové angažovanosti, který se může v čase měnit, se rozlišují čtyři formy rizika: *přímé úvěrové riziko*, *riziko úvěrových ekvivalentů*, *riziko koncentrace portfolia* a *riziko vypořádání*.

2.2.1 Přímé úvěrové riziko (direct credit risk)

Přímé úvěrové riziko je nejvýznamnější složkou úvěrového rizika a trvá po celou dobu smluvního vztahu, zároveň se zvyšuje s dobou splatnosti úvěru⁶. Jde o riziko ztráty ze selhání protistrany u tradičních rozvahových položek v plné nebo částečné výši (Polouček, 2006). Souvisí nejen s poskytováním úvěrů, ale také s držbou dluhových cenných papírů. Přímé úvěrové riziko bude vyšší u podniků s nižší bonitou. Pokud se banka rozhodne takovému subjektu úvěr poskytnout, bývají negativa nižší bonity kompenzována jinými pozitivy klienta nebo transakce a také silnějším akcentem na zajištění, případně rizikovou přírážkou promítnutou do úrokové sazby.

2.2.2 Riziko úvěrových ekvivalentů (credit equivalent exposure)

Toto riziko je rizikem ztráty ze selhání klienta při podrozvahových operacích. Nejčastěji se jedná o poskytnuté bankovní záruky, dokumentární akreditivy, úvěrové přísliby, deriváty apod. U takovýchto podrozvahových položek je úvěrové riziko vyjádřeno úvěrovým ekvivalentem, jenž se vypočítá jako součin jmenovité hodnoty transakce a konverzního faktoru⁷. Banky by měly v určitých periodách přecenit úvěrové ekvivalenty z hlediska jejich tržních hodnot, aby nedocházelo k jejich přehodnocení či podhodnocení (Pazderová, 2013).

⁶ Čím větší doba splatnosti úvěru, tím větší úvěrové riziko.

⁷ Více (Veselá, 2011)

2.2.3 Riziko koncentrace portfolia

V některých publikacích nazýváno též *rizikem úvěrové angažovanosti (large credit exposure risk)*, je riziko ztráty z nadměrné expozice vůči jednotlivým klientům, skupinám klientů, spřízněným osobám, ekonomických sektorům, typům transakcí nebo regionům. Aby se toho banka vyvarovala, stanovuje oddělení risk managementu úvěrové limity, které zároveň respektují pravidla úvěrové angažovanosti stanovené regulátorem (Polouček, 2006). Diverzifikace portfolia je ale účinná pouze do té míry, dokud náklady vynaložené na diverzifikaci nepřevýší možnou ztrátu při realizaci rizika.

2.2.4 Vypořádací riziko (settlement risk)

Vypořádací riziko spočívá v selhání transakce v době vypořádání. Toto riziko je typické pro devizový a kapitálový trh (Blahová, 2018). Jedná se o případ, kdy jedna strana již splnila svůj závazek a hodnotu transakce dodala, ale protihodnota transakce ještě dodána nebyla. Dnes se toto riziko vyskytuje jen velmi zřídka, banky jsou v tomto směru velmi obezřetné a vypořádací riziko zajišťují blízkými nebo shodnými termíny vypořádání transakce na obou stranách.

2.3 Kapitálový požadavek k úvěrovému riziku

Po zavedení regulatorního opatření Basel I jsou na banky kladeny požadavky vztahující se k držení určité části kapitálu vůči rizikově váženým aktivům, do kterého původně spadaly pouze rizikově vážená aktiva ovlivněná úvěrovým rizikem. Po zavedení Basel II jsou do aktiv, na které se vztahují kapitálové požadavky, zařazena i RVA vůči riziku tržnímu a operačnímu. Poměr RVA ke kapitálu banky ale zůstal stejný, a to 8%. Banky mají možnost výběru, jakou formou budou měřit RVA ovlivněná úvěrovým rizikem, a poté z toho určit velikost kapitálového požadavku. Jedná se buďto o *standardizovanou metodu* nebo modernější *IRB přístup*. Banky, které využívají standardizovanou metodu, často vychází z hodnocení externích ratingů a na základě tohoto hodnocení přiřazují expozici rizikové váhy. Basel III ovšem apeluje na banky, aby se nespolehaly pouze na externí hodnocení a aby ohodnocovaly podstoupená rizika jak u subjektů bez ratingu, tak i u subjektů ohodnocených právě externím ratingem. V případě, že banka zjistí, že riziko spojené s určitým subjektem je větší, než uvádí externí rating, pak by měla rizikovou váhu vhodně upravit tak, aby došlo k adekvátnímu zvýšení kapitálového požadavku. V rámci regulatorního opatření Basel III je navíc od roku 2014 navýšen požadavek na výši kapitálového krytí vůči úvěrovému, tržnímu a operačnímu riziku o 2,5% z celkového objemu rizikově vážených expozic pomocí tzv. bezpečnostní rezervy. Systémově významné banky musí být dokonce ještě kapitálově silnější a držet navíc rezervu ke

krytí systémového rizika. Tato rezerva se v České republice pohybuje od 1% do 3%⁸, podle velikosti systémové významnosti banky. Basel III také řeší proticyklickou rezervu, která se zavádí s cílem absorbovat ztráty v ekonomicky nepříznivém období. V České republice je nyní velikost proticyklické rezervy 0,5%, nicméně může dosahovat až 2,5% rizikově vážených expozic.

2.3.1 Standardizovaný přístup

Standardizovaný přístup určuje kapitálový požadavek jako 8% ze součtu hodnot rizikově vážených expozic. Přičemž rizikově vážená expozice se vypočítá jako součin *hodnoty expozice* a *rizikové váhy expozice*. Každá expozice se zařadí do jedné z kategorií např. expozice vůči centrálním vládám a centrálním bankám, podnikové expozice, retailové expozice. Z tohoto rozdělení do kategorií a úvěrové kvality, jež je ve většině případech určena na základě externího ratingu, následně vychází riziková váha expozice. Standardizovaný přístup rozlišuje 6 stupňů úvěrové kvality, které určují velikost rizikové váhy.

2.3.2 IRB přístup

IRB přístup (Internal Ratings Based Approach) – je přístup založený na interních ratingových modelech. Jedná se o složitější propočet hodnot rizikově vážených expozic, což může bance snížit požadavek na velikost kapitálu, který musí kvůli regulačním opatřením držet vůči rizikově váženým aktivům. Na druhou stranu je IRB přístup administrativně nákladnější a mohou si ho tedy dovolit jen střední nebo velké banky. Aby bankovní instituce mohly použít tento přístup, musí splnit několik podmínek týkajících se ratingových systémů v bance, kvantifikace rizika, validace vlastních odhadů a řídicího a kontrolního systému a následně dostat souhlas k zavedení a používání takového interního systému od regulátora (Blahová, 2018). Pokud již banky využívají IRB přístup nemohou se zpět vrátit k méně sofistikovanému standardizovanému přístupu.

Podstatou je přiřazení jednotlivé expozice do jedné ze sedmi kategorií⁹ a vyhodnocení vlastností dlužníka a transakce, tj. přidělení interního ratingu. Stupeň přiděleného ratingu, tzv. pravděpodobnost defaultu (PD) slouží k výpočtu rizikové váhy expozice, která vede k určení

⁸ Česká spořitelna, ČSOB, Komerční banka = 3%; UniCredit Bank = 2%; Raiffeisenbank = 1%

⁹ Expozice suverenity (centrální vlády a centrální banky), expozice finančních institucí, expozice podniků, retailové expozice, akciové expozice, sekuritizované expozice a ostatní expozice

rizikově vážených aktiv. Kapitálový požadavek se opět rovná 8% ze součtu rizikově vážených aktiv.

IRB přístup můžeme ještě dělit do dvou kategorií a to na *IRB základní přístup* a *IRB pokročilý přístup*. V první variantě banka odhaduje pouze pravděpodobnost defaultu, kdežto v pokročilém přístupu pracuje se všemi parametry.

Základní parametry pro měření kapitálového požadavku IRB pokročilým přístupem¹⁰:

- Pravděpodobnost úvěrového selhání – Probability of Default, PD – tj. pravděpodobnost, že dlužník nedostojí svým závazkům
- Míra ztráty při selhání – Loss Given Default, LGD – poměr konečné ztráty k dlužné částce v případě úvěrového selhání
- Expozice v úvěrovém selhání – Exposure at Default, EAD – výše z celkové expozice, která bude v případě selhání nesplacena
- Doba splatnosti – Maturity, M – měřená v letech

V následujícím grafu je znázorněno využití jednotlivých přístupů na škále různě velkých bank a stavebních spořitelén.

¹⁰ Všechny parametry se vztahují k příslušné transakci, pouze parametr pravděpodobnosti selhání se vztahuje k dlužníkovi.

Graf 3 Rizikově vážené expozice k úvěrovému riziku

Zdroj: Vlastní zpracování, data ČNB¹¹

Graf potvrzuje to, co již bylo zmíněno výše. IRB přístup využívají zejména velké či střední banky, které si mohou dovolit vynaložit více nákladů na vlastní interní systém určující velikost kapitálového požadavku k úvěrovému riziku. Naopak malé banky zcela využívají standardizovanou metodu. Z posledního řádku grafu vychází, že celkově výrazně převažují rizikově vážené expozice definované na bázi IRB.

¹¹ <https://www.kurzy.cz/cnb/ekonomika/banky/rizikove-expozice/>

3 Řízení úvěrového rizika

Banky jsou sice povinny držet určitou část rizikově vážených aktiv vůči úvěrovému riziku z důvodu regulatorních opatření, nicméně pro každou banku je velice důležité kvalitně řídit úvěrové riziko a snažit se jej minimalizovat bez ohledu na zákonné povinnosti. Je vhodné si uvědomit, že banka se nesnaží úvěrovému riziku vyhnout. Není to ani možné, neboť právě konfrontace s úvěrovým rizikem je nedílnou součástí jejího každodenního podnikání. Cílem banky je tedy dostat úvěrové riziko pod kontrolu, předcházet mu a eliminovat jej.

Každá banka má proto vypracovaný celkový systém řízení úvěrového rizika, který zastřešuje všechny časové fáze konfrontace s úvěrovým rizikem. Jednotlivé fáze jsou shodné s těmi, kterými prochází každý bankovní obchod ovlivněný úvěrovým rizikem. Tedy:

- fáze „*startovní*“, kdy obchod začíná nebo je možné rozhodnout se pro jeho nerealizaci,
- fáze „*průběžná*“, kdy je nezbytné ve vhodném rozsahu a periodě monitorovat obchod a rozpoznat potenciál naplnění úvěrového rizika a
- fáze „*cílová*“, kdy je obchod a pohledávka banky řádně uhrazena nebo ne zcela a je třeba minimalizovat ztráty.

Zásadním momentem pro předcházení úvěrovému riziku je fáze „*startovní*“, kdy se banka rozhoduje, zda obchod realizovat či ne, a tedy zda úvěrové riziko podstoupit. Proto je cílem každého managementu banky věnovat této fázi maximální pozornost a vynaložit velké úsilí a s tím spojené i náklady. Protože tato práce má za cíl porovnat různé pohledy na úvěrové riziko právě ve fázi rozhodování banky, zda úvěr (obchod) poskytnout či nikoli, budu se v závěru této teoretické části práce věnovat zejména způsobům prověřování a analýz schopnosti klienta splácet příslušný úvěr v rámci jeho schvalování.

Systém řízení úvěrového rizika banky ve fázi startovní se může skládat z jedné či z více metod řízení. Častěji banky využívají alternativních přístupů, kdy různé metody využívají na různé typy obchodů s různými klienty. Jedná-li se například o hypoteční nebo spotřební úvěry, banka může využít méně náročnou metodu než při posuzování komerčního úvěru. Zároveň také u některých obchodů (zejména u těch méně objemných) mohou banky hodnotit úvěrové riziko podle průměrné úrovně specifické části portfolia a nemusí každého klienta či transakci z takového segmentu posuzovat zvlášť.

Banky pomocí těchto metod posuzují, zdali příslušný úvěr klientovi poskytnou, nebo je podle jejich parametrů klient či transakce příliš riziková a tudíž obchod nerealizují. Je-li banka

v situaci kdy, se rozhoduje, zda poskytnout či neposkytnout daný úvěr, může se dopustit dvou chyb. Bud' to:

- poskytne úvěr klientovi, jenž nebude schopen úvěr včetně úroků řádně splácet nebo naopak
- neposkytne úvěr osobě nebo podniku, který by svůj úvěr mohl splatit bez problémů (Černohorský, 2011).

Obě tyto zmíněné chyby znamenají pro banku ztrátu, protože i potenciálně ziskový obchod, který není uskutečněn, je pro banku ztrátou¹². V současné době má většina bank rezervovaný přístup při schvalování nových úvěrů s prioritou nezatížit celkové úvěrové portfolio rizikovým obchodem, tedy neudělat chybu „číslo 1“. To vše i přesto, že banky mají aktuálně přebytek volných zdrojů.

Nejčastěji banky využívají jednodušší metodu *úvěrového scoringu* společně s propracovanější a složitější metodou *úvěrového ratingu* s následnou úvěrovou analýzou. Proto budou obě metody hlouběji propracovány.

3.1 Úvěrový scoring

Úvěrový scoring je bodovací systém pro malé expozice. Vznikl v reakci na retailové bankovníctví, kdy se hledal rychlý, efektivní a transparentní způsob identifikace klientů z hlediska pravděpodobnosti jejich selhání, který by zvládl zpracovat velké množství dat (Blahová, 2018). Na scoringových modelech je atraktivní především jejich jednoduchá uživatelská obsluha, kdy se do systému pouze zadají vstupní data, pomocí kterých se vypočítá úvěrové skóre.

V nejjednodušší podobě scoring pouze poskytuje vodítko, zda úvěr poskytnout, či ne, ale nepřirazuje klienty do skupin. Cílem této metody je vybrat klienty, u nichž je vysoká pravděpodobnost splacení a vyloučit klienty, u nichž je naopak vysoká pravděpodobnost defaultu. Základní podmínkou pro využití úvěrového scoringu je velké množství homogenních dat, proto se jako první začal využívat u unifikovaných spotřebitelských úvěrů, jako jsou kreditní karty a splátkový model (Vlachý, 2006).

Tato metoda je zcela objektivní a samotný výstup je srozumitelný. Úvěrový scoring je oproti jiným metodám velmi málo nákladný a poměrně rychlý. Tím, že je zde vyloučen jakýkoliv

¹² V mikroekonomii je tato ztráta nazývána jako náklady ušlé příležitosti. Místo toho, aby měla banka relativně vysoký úrokový příjem, investuje do finančního instrumentu, který jí bude přinášet menší výnos.

kvalifikovaný odhad, není možné zachytit konkrétní specifika hodnoceného klienta (Kadlčková, 2012). Především proto se scoring používá u méně objemných obchodů a většinou se jím testují fyzické osoby (výjimečně také malí podnikatelé).

Scoringové modely se obecně dělí na dva typy, podle toho, jaké se v jednotlivých typech používají informace. Dělí se na *datové modely* a *modely chování*. Zároveň se mohou dělit na interní a externí modely, podle toho, kdo je vyvíjí a případně provozuje.

3.1.1 Datové scoringové modely

Datové (*neboli fundamentální*) *scoringové modely* jsou založeny na věcných informacích o klientovi, které mohou mít jak kvalitativní, tak kvantitativní charakter. Tyto informace se převádějí na bodové hodnocení. U fyzických osob se tato metoda zaměřuje především na verifikovatelné a snadno dokumentovatelné faktory, jenž především mají statisticky prokazatelnou souvislost s pravděpodobností plnění závazků (Blahová, 2018). Mezi tyto faktory může patřit vzdělání, příjem, bydliště, věk, rodinný stav nebo jiné osobní charakteristiky.

3.1.2 Scoringové modely chování

Scoringové modely chování (*behaviorální modely*) se zaměřují na historii chování daného klienta z pohledu úvěrového. Banky čerpají z příslušných zdrojů informace, jako jsou četnost a výše čerpání úvěrů v minulosti, řádné splácení a obecně platební morálku subjektu (Vlachý, 2006). Bankám často pro tyto účely nestačí interní zdroje, které o klientovi mají, proto bývá účinnější využití externích dat z úvěrových registrů.

- *Úvěrové registry* jsou významným nástrojem modelování úvěrového rizika. Do těchto registrů přispívají informacemi jak obchodní banky, tak i splátkové či leasingové společnosti, telefonní operátoři, pojišťovny či distribuční společnosti (Vlachý, 2006). Což samo o sobě značí, že informace, jež registry uchovávají, jsou z velmi širokého spektra zdrojů. Zmíněné instituce potom mohou informace čerpat právě například pro ohodnocení klienta žádajícího o úvěr. Úvěrové registry jsou sice v tomto směru bankám velkým pomocníkem, na druhou stranu mohou mít také znepokojující důsledky, včetně snížené míry ochrany osobních dat nebo částečného omezení konkurence ve finančních službách.

Úvěrové registry mohou obsahovat buďto pouze negativní informace o klientovi, například pozdní nebo úplné nesplacení závazku v minulosti nebo obsahují kompletní profil klienta včetně pozitivní historie jeho splácení.

V České republice působí čtyři úvěrové registry, z nichž každý plní jiný účel. Nejpodstatnějším z nich je *Centrální registr úvěrů (CRÚ)*, který je spravován Českou národní bankou. Tento registr poskytuje informace o úvěrových závazcích podnikatelů (fyzických osob) a právnických osob. Naopak se zde nevyskytují informace o spotřebitelských či hypotečních úvěrech fyzických osob nebo ručitelské závazky klientů (ČNB, 2018). Účastníkem CRÚ jsou všechny banky působící na území ČR. Povinností každého účastníka je pravidelná měsíční aktualizace databáze CRÚ, aby byly informace v registru co nejaktuálnější (Mejstřík, 2014)

Dalším registrem je *Bankovní registr klientských informací (BRKI)*, jehož provozovatelem je Czech Banking Credit Bureau (CBCB). Tento registr obsahuje informace pouze o smluvních (úvěrových) vztazích mezi bankami a jejich klienty. Aktuálně má BRKI 25 uživatelů¹³, kterým nabízí jak pozitivní tak i negativní informace o klientovi a zároveň umožňuje pohled na současný stav zadlužení klienta a i na jeho historické hodnoty¹⁴ (CBCB, 2018).

Zájmové sdružení právnických osob Czech Non-Banking Credit Bureau (CNCB) provozuje *Nebankovní registr klientských informací (NRKI)*. V tomto registru jsou uloženy údaje o smluvních vztazích mezi věřitelskými společnostmi a jejich klienty, přesněji informace vypovídající o bonitě klienta, důvěryhodnosti a jeho platební morálce. Účastníky tohoto registru jsou především leasingové a splátkové společnosti. Celkem je do NRKI zapojeno 43 uživatelů (CNCB, 2018).

Posledním registrem je *SOLUS*¹⁵, *zájmové sdružení právnických osob*, jehož cílem je přispívat k prevenci předlužování klientů, zabraňovat růstu dlužníků v prodlení a zároveň snižovat potenciální finanční ztráty věřitelů. SOLUS jako jediný z českých registrů obsahuje čistě negativní registr fyzických a právnických osob. V roce 2011 byl

¹³ Uživateli BRKI jsou jak obchodní banky, tak stavební spořitelny či hypoteční banky.

¹⁴ Registr uchovává informace o klientovi 4 roky po ukončení jeho smluvního vztahu s bankou.

¹⁵ Název sdružení vznikl složením počátečních písmen z původního názvu Sdružení na Ochranu Leasingu a Úvěrů Spotřebitelům.

spuštěn i registr pozitivní, aby informace o klientech byly co nejvíce kompletní. SOLUS má celkem 57 členských společností. Řadí se mezi ně jak banky, tak nebankovní instituce (SOLUS, 2018).

Existují i specializované scoringové agentury, které používají vlastní modely a pracují buďto se svými daty nebo s daty z úvěrových registrů. Tyto agentury vypracují individuální hodnocení, které je možné si od nich koupit. Jelikož jsou často majetkově propojeny s úvěrovými registry a také proto mohou používat jejich data, jde převážně o modely chování. Známou scoringovou agenturou je například společnost Fair, Isaac & Co. (FICO score).

3.2 Úvěrový rating

Další metodou, která hodnotí klienta z hlediska úvěrového rizika, je úvěrový rating neboli riziková klasifikace. Jak napovídá český název, podstatou úvěrového ratingu je přiřazení daného subjektu do ratingové stupnice (rizikové třídy). Každé rizikové třídě je přiřazena určitá očekávaná pravděpodobnost neplnění či selhání v transakci. Co se týče počtu a členění rizikových tříd, vyskytuje se velmi široké spektrum systémů a každá banka si může zavést vlastní členění. Banky obvykle používají jemnou strukturu ratingových tříd.

Ve většině případů banky využívají interního ratingu, který vypracovávají úvěroví analytici, zaměstnanci banky. Mohou ale také využít externího ratingu, buďto jako plně hodnotícího kritéria, nebo jako doplňkového hodnocení protistrany, případně ho mohou použít na porovnání s ratingem interním. Externí rating vypracovávají specializované společnosti, tzv. ratingové agentury. Nejznámějšími společnostmi, které rozřazují klienty do rizikových tříd, jsou Standard & Poor's, Moody's a Fitch. Tyto společnosti zpracovávají ratingy podniků, municipalit, bank a dokonce i celých států. Jejich ratingové hodnocení je kvalitně zpracované a je považováno za důvěryhodné, proto jsou tyto společnosti celosvětově známé a uznávané. Rizikové třídy kvalifikuje každá společnost odlišně. Pro lepší představu je vhodné si na těchto společnostech uvést příklad ratingové škály.

Fitch	S&P	Moody's	Popis ratingového stupně (dle Moody's)	
AAA	AAA	Aaa	Investiční stupeň	Minimální kreditní
AA+	AA+	Aa1		Velmi nízké kreditní riziko
AA	AA	Aa2		
AA-	AA-	Aa3		
A+	A+	A1		Nízké kreditní riziko
A	A	A2		
A-	A-	A3		
BBB+	BBB+	Baa1		Mírné kreditní riziko
BBB	BBB	Baa2		
BBB-	BBB-	Baa3		
BB+	BB+	Ba1	Spekulativní stupeň	Významné kreditní riziko
BB	BB	Ba2		Vysoké kreditní riziko
BB-	BB-	Ba3		
B+	B+	B1		
B	B	B2		Velmi vysoké kreditní riziko
B-	B-	B3		
CCC+	CCC+	Caa1		
CCC	CCC	Caa2		V selhání či blízko selhání, ale s možností splacení
CCC-	CCC-	Caa3		
CC	CC	Ca		
C	C			V selhání, s nízkou šancí na splacení
DDD	SD	C		
DD	D			
D				

Obrázek 3 Rizikové třídy tří ratingových agentur

Zdroj: ČNB¹⁶

Ratingové hodnocení je děleno od nejvyššího investičního stupně až po nejnižší spekulativní stupeň ratingu. Ze schématu vyplývá, že i přesto že nejsou rizikové třídy u každé ratingové agentury pojmenovány stejně, mají ale velmi podobný význam. Nejdůležitější rozhraní rizikových tříd je mezi investiční a spekulativní částí.

Obecně úvěrový rating hodnotí kredibilitu protistrany, jak bude klient schopen obstarat zdroje a splácet svůj závazek. Tato metoda je založena na kvalitativních i kvantitativních kritériích a často vychází spíše ze zkušeností a obecných předpokladů než z konkrétního matematického modelování. Velmi záleží na tom, zdali je posuzovanou protistranou fyzická osoba, malý podnik či velká korporace. U každého z nich se volí jiná posuzovací kritéria. Jelikož bude závěrečná část věnována právě ratingu a analýze klientů ze segmentu středně velkých společností, uvedu zde základní faktory, které se podle Vlachého (2006) většinou banky analyzují při hodnocení bonity podniků.

¹⁶ Ratingové hodnocení České republiky. In: Česká národní banka [online]. 2003 [cit. 2018-04-15]. Dostupné z: https://www.cnb.cz/cs/menova_politika/zpravy_o_inflaci/2011/2011_IV/box_a_prilohy/zoj_2011_IV_box_2.html

- *Likvidita* – podnik musí vykazovat a reálně predikovat takové současné i budoucí příjmy ze své činnosti, aby byl v budoucnu schopen řádně uhradit všechny závazky plynoucí z daného úvěru. Vedle současného finančního stavu dlužníka, je velmi důležité odhadovat¹⁷ a posuzovat především jeho stav v budoucím období, až do úplného splacení svého závazku. S parametrem likvidity souvisí i struktura obou stran bilance podniku, rozložení krátkodobých a dlouhodobých aktiv a pasiv a reálná hodnota aktiv.
- *Struktura a hodnota aktiv a pasiv* – společnost musí mít aktiva správně strukturována a oceněna. Zde je třeba se umět orientovat ve skutečném reálném ekonomickém ocenění aktiv, jež se může významně lišit od účetní hodnoty. Pro každou skupinu aktiv je důležité zvolit vhodný přístup k náhledu na aktuální reálnou hodnotu. Je proto důležité znát odpisovou politiku podniku pro dlouhodobý hmotný majetek a místně příslušné tržní prostředí zejména u nemovitého majetku, bonitu firem, ve kterých má hodnocený podnik majetkovou účast, metodu ocenění zásob a jejich obrátkovost, kvalitu dlužníků u poskytnutých půjček, kvalitu hlavních obchodních partnerů a časovou strukturu pohledávek obchodních i ostatních. Zároveň je nutné nezahrnovat do hodnocení pouze bilanční položky, ale také podrozvahová aktiva (například přijaté záruky) a podrozvahová pasiva (například poskytnuté záruky, směnečné závazky a leasingy).
- *Kvalita řízení* – v této oblasti se hodnotí například, zdali je podnik schopen zaručit trvalou výkonnost a konkurenceschopnost, systém vnitřní kontroly a řízení, schopnost reálného plánování apod. Posuzuje se také strategie podniku a obecně jeho veškerá provozní rizika. Toto hodnocení je velmi obtížné, navíc je do značné míry subjektivní. Proto se zde zpravidla vyžaduje více než jeden názor.
- *Kapitál* – podnik musí být schopen krýt rizika spojená s podnikáním vlastními zdroji. Struktura financování může být mnohdy velmi složitá a věřitel musí znát svou pozici při uspokojování závazků protistranou.
- *Konkurenceschopnost a obor podnikání* – zde je velmi důležité dobře znát prostředí, ve kterém protistrana působí a předmět jejího podnikání, aby bylo možné konkurenceschopnost firmy hodnotit.

¹⁷ Je nutné zpracovat finanční výhledy pro celé období splacení závazku s různými scénáři vývoje.

3.3 Specializovaný odhad – úvěrová analýza

Jak vyplývá z výše uvedených faktorů, některé z nich, především finanční ukazatele, se dají kvantifikovat a jiné se musí hodnotit subjektivně. Obzvlášť tato subjektivní kvalitativní složka představuje velice důležitou část v hodnocení bonity daného podniku. U úvěrů menšího objemu někdy stačí pouze přiřazení do dané ratingové třídy, a na základě toho určit, zda je klient vhodný pro tento úvěr, nebo zdali je u něho velké riziko nesplacení závazku. Častěji ale samotný rating nestačí a musí se provést odborná analýza, která může mnohdy značně pozměnit výsledek vypočítaného ratingu. Tato analýza je v některých publikacích nazývána jako specializovaný odhad.

Specializovaný odhad byl vůbec první metodou řízení úvěrového rizika, dnes se využívá především jako doplňková forma úvěrového ratingu. Aby byl rizikový profil klienta kompletní, je potřeba provést úvěrovou analýzu. Každá banka může mít svůj systém pro provádění úvěrových analýz, nicméně základní obsahové náležitosti jsou velmi podobné. Černohorský (2011) ve své publikaci uvádí, že banky často vychází z analýzy *Cs of Credit*. Tento název je odvozen od pěti anglických slov, které začínají písmenem C.

- Character (charakter) – zahrnuje hodnocení osobních kvalit, charakteru klienta. Snaha o posouzení vůle klienta řádně splácet svůj závazek.
- Capacity (kapacita) – zde se posuzuje především budoucí cash flow klienta, tedy zdali bude mít dostatek zdrojů, aby byl schopen v budoucnu splácet jistinu a úroky.
- Capital (kapitál) – tato oblast se zabývá hodnocením celkové finanční situace klienta.
- Conditions (podmínky) – zde se sledují ekonomické podmínky, ve kterých se protistrana vyskytuje (například hospodářský cyklus, změna výše úrokových sazeb atd.).
- Collateral (zajištění) – představuje zajištění úvěrů, cílem je posoudit kvalitu zajištění.

Nejpodstatnější součástí úvěrové analýzy je zjištění co nejvíce souvislostí, které samostatný úvěrový rating nezohledňuje. Subjektivní pohled na hodnocené faktory umožňuje pochopit důvody, které ani nejpropracovanější matematická metoda není schopna rozpoznat. Proto tento způsob hodnocení úvěrového rizika bude do budoucna jen těžko nahraditelný počítačem, resp. nějakou matematicko-statistickou metodou. Na druhou stranu jelikož se jedná o subjektivní

hodnocení, mohou být výsledky finanční analýzy ovlivnitelnější, nežli u matematických propočtů.

Nedílnou součástí nejen úvěrové analýzy, ale i řízení úvěrového rizika obecně, je provádění pravidelného monitoringu klienta. Poté co banka klientovi úvěr poskytne, je důležité, aby od něj pravidelně získávala informace o dodržování finančního plánu a jeho cash flow, neustále kontrolovala bonitu klienta jako celku a plnění smluvních i nesmluvních finančních kovenantů, Dále kontrolovala kvalitu aktiv, vývoj a řádné splácení všech jeho úvěrů (nejen úvěrů samotnou bankou poskytnutých), monitorovala chování dalších věřitelů klienta a v neposlední řadě monitorovala i vývoj jeho podrozvahových závazků. V případě podezření na zhoršení celkové bonity klienta nebo některého z podstatných hodnotících kritérií, musí banka provádět monitoring častěji a hlouběji a poté včas provést ochranná opatření.

4 Komparace různých pohledů na úvěrové riziko

Poslední část této práce se zabývá detailním porovnáním různých pohledů na úvěrové riziko. Nejprve bude znázorněn rozdílný pohled několika bank na úvěrové riziko konkrétního obchodního případu, pomocí případové studie, na této studii bude taky demonstrován odlišný pohled klienta a banky na úvěrové riziko. Následně bude poukázáno na odlišný pohled na úvěrové riziko jedné banky a jednoho konkrétního klienta před a po změně relationship manažera daného klienta. Na závěr bude sledován rozdílný přístup k danému obchodnímu případu před a po naplnění limitů úvěrové angažovanosti a také banky, která provozuje buď velmi aktivní obchodní politiku, nebo politiku rezervotvornou.

Celá tato oblast poukazuje na konkrétní příklady z praxe, které byly konzultovány se dvěma zkušenými bankéři různých bank z obchodních útvarů (korporátní klienti a klienti SME) z nichž jeden z nich má dlouholetou zkušenost z práce v risk managementu banky a s poradenskou firmou s dobou působení 17 let na trhu, zabývající se optimálností komunikace mezi klienty a bankami při projednávání potřeb financování klientů. S ohledem na citlivost některých informací a určité know-how, které mi konzultanti poskytli, jsem souhlasila s tím, že neuvedu bližší identifikaci jich samotných, jejich zaměstnavatelů ani společností a bank, které se vyskytují v uvedených příkladech porovnání pohledů na úvěrové riziko.

4.1 Komparace pohledů různých bank při analýze a vyhodnocení úvěrového rizika u stejného klienta a stejného obchodního případu

V této části bude odlišnost pohledů bank na úvěrové riziko zobrazena pomocí případové studie, ve které bude vystupovat jeden klient (Společnost X) a čtyři banky, přičemž stávající banka klienta je označena jako Banka 1 a další banky, které byly osloveny v rámci výběrového řízení, jsou zde nazývány jako Banka 2-4.

Nejprve je důležité rámcově charakterizovat Společnost X v době projednávaného případu a uvést podstatu obchodního případu. Společnost X je obchodní firmou s rozvětvenou obchodní sítí. Tato firma působí 15 let na českém i zahraničním trhu. Její celkové roční tržby činí 220 mil. Kč a bilanční suma je 440 mil. Kč. Od začátku podnikání nezměnila vlastnickou strukturu, v obchodním a ekonomickém modelu nebyly zaznamenány podstatné změny a také management a způsob řízení probíhá bez podstatných změn a s plynulou návazností. Velmi důležitou charakteristikou podniku je jeho nadprůměrná bonita hodnocená bankou.

V následující části uvedu podstatu obchodního případu a zdůvodním potřeby klienta. Management Společnosti X rozhodl o jednorázové reorganizaci a optimalizaci aktuálně využívaných zdrojů (zejména zdrojů od banky a od vlastníka) s možností výměny současné financující banky v rámci výběrového řízení.

Současnou financující bankou je Banka 1 a historii spolupráce s ní, v délce 7 let, hodnotil management Společnosti X jako dobrou, a to po většinu délky uvedeného období. Po 7 letech spolupráce ale momentální situace v Bance 1 nebyla pro Společnost X komfortní z několika důvodů. Jedním z nich byl malý zájem Banky 1 podílet se změnou struktury poskytovaných zdrojů na zkvalitnění struktury rozvahy Společnosti X (zejména větší rezerva převisu provozních aktiv nad krátkodobými zdroji). Zároveň neochota Banky 1 refinancovat alespoň část zdrojů vlastníka Společnosti X, které vložil do výstavby nového sídla společnosti, přičemž Banka 1 se na financování výstavby podílela jen minoritně (úvěrem 35 mil. Kč). Dalším důvodem byla nízká operativnost rozhodovacího procesu v Bance 1 (reakce banky na požadavky a potřeby klienta začaly být neúměrně dlouhé) nebo neochota Banky 1 nabízet podmínky financování plně srovnatelné s trhem (délka zdrojů, úroková sazba a některé další podstatné podmínky financování). Z těchto důvodů se management Společnosti X rozhodl provést transparentní výběrové řízení na získání dále konkretizovaných zdrojů v dané struktuře a za stanovených podmínek. V tomto smyslu učinil 4 předním bankám na českém trhu (včetně té stávající) poptávku.

Celková nová struktura úvěrové angažovanosti má být 237 mil. Kč, což znamená navýšení objemu úvěrů o 50 mil. Kč. Z navýšené angažovanosti má být použito 10 mil. Kč na financování nových projektů Společnosti X a 40 mil. Kč na refinancování části zdrojů vlastníka vložených do výstavby sídla Společnosti X.

Poptávka Společnosti X na novou strukturu úvěrové angažovanosti byla následující:

Kontokorentní úvěr (KTK):

- 105 mil. Kč s tím, že 70 mil. Kč z tohoto rámce může být vázáno na účetní stav zásob včetně záloh, které jsou nezbytnou a nedílnou součástí systému pořizování zásob ve Společnosti X
- měna financování: *volitelně Kč a EUR*
- koeficient profinancovanosti zásob z části KTK 70 mil. Kč bude 0,7
- „neúčelová“ část provozního financování bude rámována limitem 35 mil. Kč

- úroková sazba *do 1,75% p.a.* celkem (včetně navázané referenční sazby)
- splatnost *1 rok* s pravidelným projednáním obnovy rámce nebo výpovědní lhůta v délce minimálně 3 měsíce, optimálně delší
- *účel* čerpání: refinancování části rámce KTK poskytovaného Bankou 1 (aktuální výše rámce 152 mil. Kč)

Dlouhodobý úvěr:

- *132 mil. Kč* (ekvivalent v EUR)
- měna financování: *EUR*
- úroková sazba *do 1,90% p.a.* celkem (včetně navázané referenční sazby)
- splatnost *12 let* (možnost rozdělení na 8 + 4 roky)
- *účel* čerpání:
 - a) přefinancování zbývajících částí rámce KTK u Banky 1 ve výši 47 mil. Kč;
 - b) přefinancování zůstatku dlouhodobého úvěru u Banky 1 na financování výstavby sídla společnosti ve výši 35 mil. Kč;
 - c) refinancování částí zdrojů vlastníka Společnosti X ve výši 40 mil. Kč, použitých na výstavbu sídla společnosti
 - d) spolufinancování (spolu s vlastními zdroji společnosti) menších projektů Společnosti X ve výši 10 mil. Kč, které jsou osloveným bankám představeny v samostatném prezentačním materiálu

Management klienta zvolil pro komunikaci s oslovenými bankami následující přístupy a pravidla. Základním cílem těchto přístupů bylo omezit nebezpečí, že bance v mozaice analýzy obchodního případu zbydou „bílá místa“ (nezodpovězené nebo nevysvětlené parametry, vztahy, trendy). V takovém případě by si nepochopení nebo neuspokojivou orientaci v problematice banka s určitostí, podle pravidel obezřetnosti při řízení úvěrového rizika, vyhodnotila taková „bílá místa“ jako riziko, přestože by ve skutečnosti o žádné riziko jít nemuselo. Klient tedy poskytl hned v úvodu všem bankám maximum informací o sobě (ekonomika, obchodní politika, principy používaných obchodní modelů, zákazníci, dodavatelé, zkušenosti, trendy, interpretace a vyhodnocení ekonomických a obchodních výsledků za poslední 3 roky, struktura spjaté skupiny firem a řadu dalších informací a podkladů) tak, aby měly banky při vytváření prvních názorů na klienta dostatek podrobných informací bez potřeby dodatečných základních otázek. Nabídl neomezený počet osobních konzultací s bankéři k oblastem podnikání klienta, které by byly potřeba vysvětlit ještě dále nad rámec poskytnutých

podkladů. V neposlední řadě vedl výběrové řízení transparentně, tak aby všechny banky měly stejné podmínky. Klient tedy stanovil termíny pro doručení nabídek bank a pro ukončení výběrového řízení v dostatečném horizontu pro objektivní posouzení poptávky klienta v bankách. Sdělil všem bankám stejné informace co do množství, struktury i hloubky. V rámci transparentnosti výběrového řízení neseznamoval konkurující si banky, až do uzavření výběrového řízení, s nabídkami ostatních, ani jejich částmi.

S každou z oslovených bank proběhlo více kol osobních jednání, nejméně s financující bankou (Banka 1), která o klientovi získávala informace po celou dobu spolupráce průběžně a většinou vztahům a trendům rozuměla.

Při jednáních s bankéři (většinou s obchodníky, méně s pracovníky risku) bylo evidentní, kdo a jak důkladně se na jednání připravil. Z otázek, které směřovaly na informace přesně popsané v podkladových materiálech, bylo zřejmé, že někteří bankéři nebyli dobře připraveni, ať už proto, že přípravě nevěnovali dostatečnou pozornost nebo proto, že jejich schopnosti a zkušenosti byly pro samostatné nastudování tohoto konkrétního obchodního případu nižší než potřebné. Po osobní konzultaci byla ale většina oblastí zodpovězena a vysvětlena.

Přes podrobnost podkladů předaných bankám a trpělivost klienta ve vysvětlování souvislostí v obchodním případě se jedna z oslovených bank (Banka 4) rozhodla neposkytnout nabídku klientovi. Důvodem bylo, podle názoru Banky 4, nepochopení přesných souvislostí používaného obchodního systému klienta a vazeb na jeho ekonomiku a z toho vyplývající nemožnost rozklíčovat kompletní rizika posuzovaného obchodního případu. Z konečného porovnání komunikace klienta se všemi bankami bylo ale zároveň viditelné, že pracovníci Banky 4 byli na jednání připraveni nejméně. To mohlo být pravděpodobně tím rozhodujícím momentem pro nedostatečnou orientaci Banky 4 v obchodním případě samotném. Ostatní bankéři přitom neměli problém s pochopením souvislostí a vazeb v obchodním případě, byť interpretace možného výskytu rizika nebyla nakonec u všech stejná.

Jak vyplývá z následujícího tabulkového přehledu základních porovnatelných parametrů, 3 ze 4 oslovených bank předložily klientovi nabídku s kondicemi, které plně nebo zčásti splňovaly potřeby klienta a zadání pro tendr na financování jeho záměru. Splnily také stanovený termín pro předložení nabídky, proto mohly být všechny 3 zařazeny do finálního vyhodnocení.

Souhrnné porovnatelné parametry	Společnost X	Banka 1	Banka 2	Banka 3
poptávka klienta a nabídky bank - VŘ 09/2016	<i>poptávka</i>	nabídka	nabídka	nabídka
Výše provozního úvěru (KTK)	105 mil. Kč	105 mil. Kč	100 mil. Kč	80 mil. Kč
Výše investičního úvěru (IÚ)	132 mil. Kč	132 mil. Kč	137 mil. Kč	132 mil. Kč
Výše úvěrové angažovanosti celkem	237 mil. Kč	237 mil. Kč	237 mil. Kč	212 mil. Kč
Měna financování KTK	<i>volitelně v Kč a EUR</i>	volitelně v Kč a EUR	volitelně v Kč a EUR	v Kč
Měna financování investičního úvěru	v EUR	v EUR	v EUR	v EUR
Splatnost KTK (fix nebo výpovědní lhůta)	1 rok nebo VL min. 3 měsíce	výpovědní lhůta 3 měsíce	výpovědní lhůta 3 měsíce	1 rok s obnovou
Splatnost investičního úvěru	12 let	12 let	12 let	9 let
Úroková sazba – KTK	<i>do 1,75% včetně referenční sazby</i>	1M PRIB + 1,80%	1W PRIB + 1,75%	1M PRIB + 1,65%
Úroková sazba – investiční úvěr	<i>do 1,90% včetně referenční sazby</i>	1M PRIB + 2,00%	1M PRIB + 1,95%	1M PRIB + 2,25%
Závazková provize – z nečerpané části KTK	do 0,15%	0,15%	0,20%	0,15%
Poplatek za odsouhlasení indikativní nabídky	0	0	0	0
Poplatek za vyhodnocení žádosti o úvěr	0	0	0	0
Poplatek za zpracování případu a dokumentace	150 tis. Kč	220 tis. Kč	250 tis. Kč	150 tis. Kč
Poplatky za předčasné splacení	0	2,5% zůstatku do 2 let, potom 1%	1,5% zůstatku do 3 let, potom 0%	0,5% zůstatku
Zajištění				
Nemovitosti	Ano	Ano - formou zástavy závodu	Ano všechny v majetku	Ano všechny v majetku
Pohledávky	Ano	Ano - formou zástavy závodu	Ano - všechny obchodní	Ano - všechny obchodní
Zásoby	Ano - jednoduchým aktem	Ano - formou zástavy závodu	Ano - přijatelný způsob	Ne
Podíly v dceřiných spol.	Ano – v případě potřeby	Ano	Ano	Ano
Aval nebo ručení vlastníka (fyzické osoby)	Ano - v případě potřeby plný	Ano - plný	Ano - plný	Ano - plný
Jiné zvláštní podmínky financování dle nabídek				
Termín pro prodej zbytného nemovitého majetku		nestanoven	2 roky	nestanoven
Limit pro nové leasingy		2 mil. Kč ročně	1 mil. Kč ročně	bez limitu
Poskytování půjček do dceřiných společností		nové do 5 mil. Kč	nové do 2 mil. Kč	žádné nové
Kovenanty ve vztahu k finančnímu plánu		pod úrovní plánu	pod úrovní plánu	v souladu s plánem

Tab. 2 Společnost X - základní porovnání nabídek bank 09/2016¹⁸

Zdroj: Vlastní zpracování

¹⁸ 1W PRIBOR = 0,14%, 1M PRIBOR = 0,20%, 3M PRIBOR = 0,29%, 6M PRIBOR = 0,36%

Ze srovnání těch nejpodstatnějších porovnatelných parametrů je, mimo jiné, vidět, jak která banka vyhodnotila a interpretovala nalezená úvěrová rizika. Banku 4, která nabídku nepředložila, do přehledu nezahrnuji.

Je důležité v této souvislosti také připomenout, že financující banka klienta (Banka 1) při jednáních s klientem před zahájením výběrového řízení neviděla jako reálné zvýšit úvěrovou expozici u klienta, a pokud, tak v žádném případě ne o 50 mil. Kč. Nechtěla přispět reorganizací struktury úvěrové angažovanosti snížením krátkodobého úvěru a posílením dlouhodobého úvěru na ekonomické vyváženosti struktury rozvahy klienta (údajně kvůli pohledu ČNB na klasifikaci úvěrů). Avizovala maximální délku splatnosti u dlouhodobého úvěru jako 10 letou a připouštěla jednání o snížení úrokových sazeb z úvěrů v řádu desetin procent.

Z předložených nabídek bank (Banka 1, Banka 2 a Banka 3) je patrné, že:

- Všechny banky vyhodnotily jako možné zvýšit stávající objem úvěrů u klienta (Banka 3 pouze o 25 mil. Kč místo poptávaného navýšení o 50 mil. Kč).
 - Riziko zvýšené úvěrové angažovanosti u klienta hodnotily banky jako akceptovatelné.
- Všechny banky vyhodnotily reálnou možnost poskytnout dlouhodobý investiční úvěr v objemu 132 až 137 mil. Kč.
 - Riziko dlouhodobosti splácení v délce 12 let, resp. 9 let u Banky 3, hodnotily banky jako akceptovatelné.
- Všechny banky se shodly, což byl i požadavek klienta, na vhodnosti výrazně snížit stávající objem provozního kontokorentního úvěru a navýšit o tu samou část úvěr dlouhodobý tak, aby byl v rozvaze klienta zajištěn vyšší převis krátkodobých aktiv nad krátkodobými zdroji.
 - Riziko případné budoucí nerovnováhy rozvahy Společnosti X z hlediska struktury krátkodobých aktiv a pasiv eliminovaly banky zásahem do struktury úvěrové angažovanosti posílením dlouhodobých úvěrů a zároveň snížením úvěrů provozních.
- Pouze Banka 1 nabídla klientovi poptávaný objem provozního úvěru ve výši 105 mil. Kč (do té doby sama financovala klienta provozním úvěrem 152 mil. Kč, takže akceptace poptávky klienta v tomto parametru nebyla překvapující); Banka 2 nabídla klientovi provozní úvěr ve výši 100 mil. Kč s odůvodněním, že zásoby klienta je ochotna financovat v menší míře a klient by na čerpání provozního úvěru 105 mil. Kč

nedosáhl (sumu celkového objemu poptávaných úvěrů ale Banka 2 zachovala nabídkou vyššího úvěru investičního); Banka 3 ze stejného důvodu, jako Banka 2, snížila objem nabízeného provozního úvěru až na 80 mil. Kč, což byl pro klienta, i z důvodu snížené celkové nabídky financování o 25 mil. Kč, jeden z klíčových parametrů porovnávaných nabídek.

- Riziko budoucích případných komplikací s likvidností zásob klienta, promítla Banka 2 a 3 do snížení úvěru financujícího právě tato oběžná aktiva. Banka 2 ale dorovnala nižší provozní úvěr zvýšením úvěru dlouhodobého. Banka 3 snížení provozního úvěru o 25 mil. Kč pod klientem požadovanou úroveň však v dlouhodobém úvěru nijak nedorovnala. Pravděpodobně i proto, že by na schopnost klienta splácet takto výrazně navýšený dlouhodobý úvěr měl výrazný vliv i požadavek Banky 3 zkrátit splatnost dlouhodobého úvěru na 9 let a v tomto horizontu by měl téměř jistě klient potíže se schopností vyšší úvěr, než 132 mil. Kč, splatit.
- Banky akceptovaly klientem poptávanou měnu (EUR) pro financování investičního dlouhodobého úvěru. S výjimkou Banky 3 akceptovaly banky možnost klientské volby měny čerpání (EUR/Kč) u provozního úvěru.
 - Riziko měnové disproporce a otevřené měnové pozice mezi příjmy a výdaji klienta v EUR vyhodnotily u dlouhodobého úvěru všechny banky jako minimální, protože existovala vyváženost mezi příjmy a výdaji (včetně splátek dlouhodobého úvěru) klienta v EUR. Klient dosahoval přirozeného zajištění kurzového rizika.Nabídka čerpání provozního úvěru pouze v Kč u Banky 3 se týkala jejího odlišného přístupu ke kurzovému riziku klienta oproti zbývajícím bankám. Příjmy v EUR, korespondující s výdaji klienta na splacení provozního úvěru, měl klient inkasovat díky teprve nově otevíraným trhům v eurozóně, kde byly zatím příjmy neověřené. Proto Banka 3 sdělila klientovi, že umožní čerpání provozního úvěru v EUR až potom, co budou tyto nové eurové příjmy ověřeny.
- Banka 1 a Banka 2 se hodně přiblížily představě klienta o výši úrokových sazeb. Banka 3 nabídla u investičního úvěru úrokovou sazbu o více než 0,5 % p.a. nad hranici poptávané úrovně pro tento úvěr, což klient vyhodnotil, v porovnání s ostatními nabídkami, jako neúměrnou odchylku. Pokud by ostatní parametry nabídky Banky 3 byly lepší než konkurentů, byla by i tato úroková sazba k jednání.
 - Riziko „nového klienta“ a dlouhodobosti splacení investičního úvěru v horizontu 9 let vyhodnotila Banka 3 jako takové, které by si měla částečně promítnout do ceny.

Proto uplatnila jakousi rizikovou přírážku a o tu navýšila úrokovou sazbu na dlouhodobém úvěru. Banka 3 má jinak levné zdroje, což dokumentovala v nabídce sazby pro kontokorent, ale přístup k riziku ovlivnil částečně i cenovou hladinu její nabídky pro dlouhodobý úvěr.

- Banka 2 uplatnila podmínku směřující k odprodeji zbytného nemovitého majetku, který klient, jako zbytný a v čase obchodovatelný, prezentoval. S tímto majetkem, který v bilanci Společnosti X zaujímal podstatné místo, souvisely každoroční náklady na jeho provoz, opravy a údržbu, které v době posuzování obchodního případu nijak významně nezhoršovaly výsledky klienta. Pokud by se ale v budoucnu obchodní a finanční výsledky klienta zhoršily (vlivem podnikání klienta nebo třeba cyklického vývoje apod.), mohly by už tyto náklady být překážkou. Navíc už delší dobu trh evidoval růst cen nemovitostí a panovala nejistota, jak dlouho pozitivní nálada na trhu nemovitostí zůstane, resp., kdy nastane propad cen. A hlavně proto Banka 2 stanovila termín pro závazný prodej těchto nemovitostí na dohledný horizont 2 let.
 - Riziko případného negativního budoucího vývoje klienta a zejména riziko nemovitostní krize chtěla Banka 2 eliminovat včasným prodejem zbytného majetku, kterým by klient inkasoval zdroje a použil je na povinnou mimořádnou splátku dlouhodobého úvěru ve výši 35 mil. Kč, a ještě by snížil náklady na provoz a opravy.

Management Společnosti X porovnal nabídky všech 3 bank a vyhodnotil jako vítěze výběrového řízení Banku 1, která se po analýze a rozhodnutí riziku banky nejvíce přiblížila klientovým potřebám a poptávaným parametrům. Banka 2 nabídla například v úrokové sazbě dokonce výhodnější cenu, než Banka 1 a také v ostatních parametrech byla více než srovnatelná s Bankou 1. Pro konečný výběr klienta zůstat u stávající banky rozhodl fakt, že Banka 1 nestanovila podmínku horizontu prodeje zbytného nemovitého majetku a nedostávala by tak klienta pod tlak s realizací prodeje a s tím související povinné mimořádné splátky. Z technického hlediska pak klient setrváním u stávající banky nemusel řešit převod platebního styku do jiné banky, informace obchodním partnerům o změnách v číslech účtů a banky apod. Díky tomu, že management Společnosti X zvolil pro získání banky na financování jeho záměru výběrové řízení a vedl ho transparentně (poskytl všem bankám stejné informace a neumožnil porovnání nabídek konkurentům), můžeme být na jediném příkladu svědky objektivního zjištění, že u jednoho klienta ve stejný čas hodnotí 4 banky různé parametry úvěrového rizika odlišně tak, jak bylo v předchozí části uvedeno.

Další zjištění při pohledu na úvěrové riziko přinesla tato případová studie v tom, že financující banka klienta byla ochotna přistoupit na žádosti klienta až poté, co byla konfrontována s dalšími bankovními konkurenty v rámci vypsání tendru a hrozila jí ztráta klienta přechodem k jiné bance. To znamená, že její risk management byl ochoten svůj předchozí negativní pohled na úvěrové riziko přehodnotit do té míry, že splnil v podstatě všechny požadavky klienta v rámci výběrového řízení a umožnil setrvání klienta v jejich portfoliu bez ztráty výnosů. Do konkurenční konfrontace byla stanoviska riziku Banky 1 velmi vzdálená výsledku tendru.

Zajímavé zjištění přináší tato případová studie i v tom, že podmínky, které stanovují banky pro předcházení úvěrovému riziku, mohou na straně klienta někdy rizika zvyšovat. Konkrétně Banka 3 nabídla sice nesnížený objem dlouhodobého úvěru, ale chtěla zkrátit riziko velmi dlouhé splatnosti o 3 roky, čímž by klienta mohla dostat do rizika ztráty rezervy v saldu příjmů a výdajů, které si chtě právě klient delší splatností ponechat. Také Banka 2 chtěla eliminovat podmínkou odprodat zbytnou nemovitost do 2 let riziko nástupu nemovitostní krize, vyvážela však u klienta riziko, že nemovitost musí začít prodávat s velkým předstihem, může být v časové tísní a neprodá ji s předpokládaným ziskem.

Na přístupu Banky 4, a vlastně i výsledku její účasti ve výběrovém řízení, je možné dokumentovat, že na rozpoznání možného budoucího úvěrového rizika se podílí, mimo jiné, také lidé, zaměstnanci bank. Jejich kvalita, zkušenosti a pracovní nasazení pak přímo váže na jejich schopnosti úvěrové riziko analyzovat. Není mým cílem hodnotit kvalitu pracovníků banky, ale v každém případě byla tato schopnost u pracovníků Banky 4 horší než u konkurentů. Dvě další banky, které se také s klientem seznamovaly nově, byly schopny porozumět klientovu podnikání a konkrétním provázanostem a byly schopny, na rozdíl od Banky 4, úvěrové riziko analyzovat a nabídnout velmi zajímavé podmínky.

4.2 Komparace pohledů banky a klienta na úvěrové riziko

Banky, ze své podstaty podnikání, díky povinnému respektu z rizika a odpovědnosti vůči vkladatelům, hodnotí faktické nebo potenciální rizikové situace u klientů s vyšším akcentem než na druhé straně klienti. Ne, že by všichni klienti ve svém podnikání více riskovali. Ale fakt, že samotní vlastníci firem (klienti bank) odpovídají při rozhodování pouze sami za sebe a jejich management pouze jim, umožňuje klientům posuzovat určité obchodní a finanční situace jinak než banka.

Rozdílnosti přístupů odpovídá i skutečnost, že konkrétní potenciální rizikovou situaci má klient například již analyzovanou z historických případů a ví, že jím přijatá opatření proti vzniku takového rizika fungují a jsou ověřeny. Naopak banka, hlavně ta, která klienta dlouhodobě nezná a uchází se o jeho financování, bude takové potenciálně rizikové situace hodnotit radikálněji. Banky vycházejí ze zkušeností, z modelových situací a z četnosti výskytu rizika v jejich portfoliu v takové hodnocené situaci, bez možnosti a schopnosti přesně rozlišit, jestli pozice klienta je přesně taková, jako u jiných firem, kde se riziko projevilo a přineslo komplikace klientovi a následně bance.

Ráda bych na případové studii z předchozí kapitoly dokumentovala právě situaci, kdy některé banky hodnotily určitý parametr podnikání klienta, v tomto případě zásoby, s vyšší možností vzniku rizika než samotný klient. Důvod rozdílnosti pohledů byl přitom nikoli v neobezřetnosti klienta, ale v tom, že banka na výši, strukturu a obrátku zásob klienta nasadila pro ni obvyklá hodnotící kritéria. Výsledky jejich vyhodnocení v tomto případě avizovaly potenciální riziko, což v tomto smyslu banka promítla do nabídky klientovi tím, že omezila výši provozního úvěru. Klient si uvědomoval, protože s bankami spolupracoval dlouhodobě, že nové banky zaznamenají oblast zásob jako důležitý parametr pro důkladnou analýzu. Prezentoval bankám podrobnou strukturu zásob, vysvětlil důvody velikosti celého portfolia zásob velmi širokou nabídkou zboží a obchodní nezbytností obsluhovat své odběratele okamžitě, tj., držet skladové zásoby v tomto širokém sortimentu. Doplnil i opatření, jakým způsobem by zásoby zlikvidnil, kdyby bylo potřeba. I přesto Banka 2 a Banka 3 snížily nabídku maximální výše provozního kontokorentního rámce pod úroveň klientem požadovaného objemu. Pouze Banka 1, se znalostí klienta v délce 6 let, hodnotila objem požadovaného provozního úvěru 105 mil. Kč jako akceptovatelný, protože riziku zásob klienta měla možnost porozumět za dobu spolupráce s klientem lépe než konkurenti. A právě proto, že Banka 1 hodnotila riziko zásob stejně, jako klient, a rozdílně oproti dvěma konkurentům, uvádím tuto situaci jako příklad toho, kdy rozdílnost pohledu klienta a banky není jen v obecně založeném vztahu klientů a bank k riziku, jak uvádím výše.

4.3 Komparace pohledů jedné banky na stávajícího klienta před a po změně relationship manažera

Pomocí případové studie č. 2 znázorňuji, jak banka může změnit pohled na úvěrové riziko konkrétního podniku, se kterým již několik let spolupracuje po změně bankovního relationship manažera.

Opět je nedílnou součástí studie charakterizovat klienta v době projednávaného obchodního případu. Klient (Společnost Y) je spediční a logistická firma, která je již 21 let na trhu. Její celkové tržby se pohybují okolo 250 mil. Kč ročně a bilanční suma činí 80 mil. Kč. Firma má stabilní odběratele i dodavatele a dlouhodobě stálý management. Největší změny u Společnosti Y v této době byly změna vlastnické struktury na jednoho majoritního vlastníka a podstatná úprava provozních nákladů (jelikož se v minulých letech v podniku uplatňovala politika optimalizace daní, provozní náklady byly velmi vysoké). Bankovním hodnocením je klient hodnocen jako průměrně bonitní.

V následující části uvedu podstatu obchodního případu a zdůvodnění potřeby klienta. Obdobně, jako v případové studii č. 1, je i Společnost Y dlouhodobým klientem jedné z předních bank na českém trhu, konkrétně po dobu 8 let. V posledních 2 letech probíhala jednání mezi vlastníky a vyústila v koncentraci vlastnických podílů ve výši 70 % na jednoho ze stávajících společníků. Změna vlastnické struktury byla čerstvě dokončena. Společnost Y realizovala běžně provozní zisk na úrovni cca 4 % tržeb (provozní marže) ke spokojenosti banky. V období posledních 2 let převládly u vlastníků tendence výrazně optimalizovat daň z příjmu. Tím se snížila provozní marže na méně než 0,5 %. Banka na změnu, přes vysvětlení managementem o jaké optimalizační kroky se jedná, zareagovala postupným snížením provozního úvěru ze 14 mil. Kč na 10 mil. Kč. Na obrát společnosti Y byla i původní výše 14 mil. Kč provozního úvěru hraniční. Po snížení provozního financování si musel klient vypomoci částečným zadržením plateb obchodních závazků, což kazilo vztahy s dodavateli. V době změny vlastnické struktury byla koncentrace zaměření vlastníků roztříštěná a provoz Společnosti Y trpěl, byť zůstával management beze změn. Po dokončení prodejů obchodních podílů předložil klient bance žádost o navýšení provozního úvěru na 22 mil. Kč. Zdůvodnil přitom obchodní růst a růst kvalitních obchodních pohledávek, které by rád financoval za většího přispění banky, zdůvodnil také opětovně předchozí optimalizační náklady a zavázal se k jejich neopakování. To vše potvrdil nový majoritní vlastník ochotou k osobním zárukám, např. avalem firemní směnky.

V posledních 4 letech obsluhovala klienta obchodní bankérka, která neměla zprvu žádné požadavky na management klienta, na vysvětlení obchodních nebo finančních souvislostí ani předkládání obchodních a finančních plánů. Po zhoršení provozní marže klienta v posledních 2 letech pouze interpretovala stanovisko risku banky na snižování provozního financování a byla neaktivní prostředníkem v komunikaci klienta směrem k risk managementu banky při objasňování důvodů zhoršených ziskových parametrů. Stejným poslem informací se stala při

žádosti klienta o navýšení úvěru na 22 mil. Kč. Dopředu avizovala, že banka žádosti pravděpodobně nevyhoví, protože zhoršené výsledky, ať už z jakýchkoli důvodů, budou tou hlavní překážkou. Žádost klienta byla tak, jak avizovala bankérka, vyhodnocena a navýšení zamítnuto se setrváním angažovanosti banky na 10 mil. Kč.

Dva měsíce poté došlo k personální změně v obchodním útvaru banky, který Společnost Y obsluhoval. Na místo původní bankérky, která odešla do jiného útvaru banky, nastoupila nová obchodní bankérka z jiné banky a převzala portfolio její předchozí kolegyně. Jak se seznamovala s portfoliem a navštěvovala své nové klienty, zjistila na obchodní schůzce s managementem společnosti Y bližší okolnosti, které vedly ke snížení provozního financování bankou, a nechala si znovu vysvětlit důvody poklesu provozní marže klienta. Zdůvodnění se jí zdálo logické, záruky k neopakování situace s optimalizačními náklady také, a proto přislíbila znovuotevření žádosti klienta na navýšení úvěru na 22 mil. Kč a projednání v bance. Od klienta si nová obchodní bankérka vyžádala analýzy jeho aktuální obchodní situace, analýzy výkonové spotřeby, dodavatelů a odběratelů spolu s dalšími podklady. Souhrnem těchto informací získala dostatečný argumentační prostor pro znovuotevření klientovy žádosti a aktivně s vysvětleními jí komunikovala s risk managementem i schvalovatelem. Na základě, pravděpodobně, správné interpretace situace klienta přesvědčila risk banky i schvalovatele, aby změnil své původní stanovisko a navýšil stávající rámec provozního financování Společnosti Y z 10 na 22 mil. Kč. Součástí schválení byl ale pravidelný monitoring zejména rentabilitních ukazatelů klienta a čtvrtletní vyhodnocení účetních výkazů.

Na základě této případové studie č. 2 jsem dokumentovala příklad z praxe, kdy může risk management banky i schvalovatel změnit během 2 měsíců diametrálně své původně negativní stanovisko pouze tím, že nová obsluhující obchodní bankérka klienta byla zkušená, věděla, co přesně potřebuje u klienta zjistit a objasnit a hlavně dokázala přesně klientovu situaci interpretovat schvalovatelům, kteří přiznali, že z dřívějších podkladů situaci vnímali hodně odlišně. Stejný klient se stejným úvěrovým rizikem byl tedy stejným managementem hodnocen v období 2 měsíců zcela odlišně, což by v jiném případě mohlo být i naopak (přehodnocením v neprospěch klienta).

Reálně mohlo k situaci dojít také proto, že nová obchodní bankérka neměla žádný předchozí vztah ke své předchůdkyni (nastoupila na její místo z jiné banky) a nad firemní kolegiálitou převládl profesní přístup.

4.4 Komparace pohledů banky před a po naplnění limitu úvěrové angažovanosti

Limity úvěrové angažovanosti jsou nedílnou součástí řízení úvěrového rizika. Každá banka má vnitřně stanovené limity pro úvěry z různých odvětví nebo typy úvěrů, aby předcházela riziku koncentrace neboli riziku plynoucího z nedostatečně diverzifikovaného portfolia. Pokud tyto limity banka naplní, neposkytuje dále úvěry v daném odvětví nebo pro daný typ úvěrů až do doby případného přehodnocení stanoveného limitu. Toto kritérium je natolik silné, že i přesto, že je banka již v jednání s klientem a obchodní případ považuje za zajímavý a vhodný k financování, zastaví řízení s klientem o poskytnutí úvěru, ve chvíli, kdy se naplní limity úvěrové angažovanosti do předmětné oblasti.

Konkrétní případ se stal v roce 2012, kdy bylo velmi oblíbené podnikání a investování v oblasti výroby elektřiny alternativním způsobem, resp. pomocí fotovoltaických panelů. V té době žádal podnik střední velikosti o úvěr na investici do tohoto odvětví. Byl ve schvalovacím řízení několika bank. Během několika týdenního procesu se na nejlepších podmínkách domluvil s jednou z předních bank na českém trhu. Banka měla zájem o tento obchodní případ, podnikatelský subjekt odpovídal jejím požadavkům a prošel jak jejich interním ratingem, tak i úvěrovou analýzou. Následně ale přišla informace z oddělení řízení rizik o tom, že byla naplněná úvěrová angažovanost v odvětví výroby elektřiny pomocí fotovoltaických panelů a pokyn neposkytovat již žádné další úvěry v této oblasti. Z tohoto důvodu bylo jednání s klientem ukončeno a on byl nucen požádat další banku v pořadí v rámci tendru na financování jeho investice do fotovoltaických panelů.

Na tomto konkrétním případě jsem chtěla názorně demonstrovat, jak může banka změnit názor během relativně krátkého časového období na jeden obchodní případ s klientem, který odpovídá všem požadavkům a jeho bonita se za tu dobu nijak nezměnila. Zároveň jsem tím chtěla upozornit na to, že dodržování limitů úvěrové angažovanosti je pro banku natolik zásadní, že raději odmítne potenciálně ziskový obchod a podstoupí nízké reputační riziko, než aby podstoupila riziko z malé diverzifikace svého portfolia.

4.5 Komparace pohledů jedné banky na úvěrové riziko před a po změně obchodní politiky (velmi aktivní vs. rezervovaná)

Konzultacemi s bankéři a zástupcem poradenské firmy, kteří se v bankách a na trhu pohybují mnoho let, jsem registrovala další zajímavý pohled na téma porovnání úvěrového rizika. Je to přístup k riziku u stejné banky v časově odlišných, ale navazujících obdobích.

Jednotlivé banky procházejí určitými vývojovými stupni a zásadními milníky jejich působení v bankovním sektoru, které je formují a ovlivňují. Hledisek a důvodů je celá řada – jsou jimi délka jejich působení na trhu, směřování na konkrétní klientské segmenty, začlenění do nadnárodních finančních skupin, reakce na cyklické změny apod. V mnoha případech se v těchto okamžicích liší, a někdy i zásadně, přístup banky k vyhodnocování úvěrového rizika a jeho promítání do obchodní politiky.

Rezervovaný nebo uvolněnější přístup k úvěrovému riziku se nejvíce projevuje u bank, které se rozhodnou zaujmout větší podíl na trhu při jejich vzniku nebo při expanzi. Bez takového částečného uvolnění přístupu k riziku, ale stále řízeného, spolu s cenovou podporou, lze jen obtížně expandovat v tržně obsazeném sektoru. Následně, po dosažené expanzi, musí dojít k neutralizaci dopadů uvolněnějšího přístupu k riziku, ochlazení obchodní aktivity a věnování času a kapacit na eliminaci komplikací, které širším obchodním záběrem banka do úvěrového portfolia nabere.

Z větších bank lze v poslední době jmenovat banku MONETA Money Bank, která ještě nyní praktikuje expanzivní politiku na trhu hypotečních produktů a firemního bankovníctví. Jejím výhodou je skutečnost, že expanzivní plán realizuje v období ekonomické konjunktury, kdy je výskyt úvěrového rizika méně častý.

Příkladem vlivu cyklických změn na řízení úvěrového rizika by mohly být téměř všechny banky, které, pod vlivem zhoršení finanční situace jejich klientů, přizpůsobují zpřísněním hodnocení a analytických kritérií přístup k úvěrovému riziku. Poslední takovou vlnou zpřísnění úvěrových podmínek byla ekonomická krize ovlivňující chování bank od roku 2009 do roku cca 2012, kdy začalo postupné uvolnění napjaté situace. Dodnes si ale banky z zkušenosti z tohoto období ponechaly zakomponovány do svých řídicích mechanismů. Aktuálně, díky dlouhodobě pozitivní náladě a trendům v české a světové ekonomice, jsou české banky také pozitivně naladěny. Mají však stále přebytek volných zdrojů pro poskytování úvěrů, proto i konkurenční prostředí v bankovním sektoru je aktuálně velmi tvrdé a úvěrové marže jsou poměrně nízké.

Ta samá banka mívá v po sobě jdoucích obdobích různé přístupy (uvolněné i zpřísněné) k úvěrovému riziku, jeho interpretaci a opatřením k jeho eliminaci, právě z výše uvedených důvodů.

Závěr

Banka z povahy své činnosti podstupuje několik rizik finančního i nefinančního charakteru. Nejvýznamnějším rizikem je riziko úvěrové. Je velmi složité určit tomuto riziku přesnou klasifikaci, neboť jeho podskupiny jsou spolu velmi propojené a úzce spolu souvisí. Jelikož úvěrové riziko představuje pro banky velkou hrozbu v podobě neschopnosti dlužníka splácet své závazky, banka musí být schopna toto riziko včas identifikovat, odhadnout jeho případnou velikost a kvalitně jej řídit. Řízení úvěrového rizika banka provozuje zejména z vlastní iniciativy, musí vůči tomuto riziku ale také vypočítávat, pomocí zvolené metody, kapitálový požadavek stanovený regulátorem. Standardizovanou metodu výpočtu kapitálového požadavku ve většině případů volí malé banky, které nemají dostatek prostředků pro použití propracovanějšího IRB přístupu. Ten je naopak využíván především velkými bankami na českém trhu. Důležitým poznatkem je, že řízení rizika probíhá po celou dobu poskytování úvěru danému subjektu až do samého konce splacení, nikoliv pouze při posuzování vhodnosti klienta na počátku obchodu. Nicméně na tuto prvotní fázi je kladen největší důraz a využívá se v ní metod úvěrového scoringu, úvěrového ratingu a úvěrové analýzy.

Čtvrtá kapitola mé bakalářské práce naplnila hlavní cíl práce celé, totiž dokumentovat variabilitu pohledu na úvěrové riziko - v různých bankách v jeden čas, ve stejné bance v různých obdobích, u banky a klienta v totožný čas apod.

Jen z uvedených příkladů z praxe a jejich analýzou zaměřenou právě na odlišnosti přístupu k úvěrovému riziku je vidět, že oblast úvěrového rizika je v podstatě neohraničená oblast do šířky i prostoru. Jak je konkrétní riziko vnímáno a analyzováno v bance závisí na mnoha faktorech, které se v čase mění. Takovými faktory jsou například limity pro odvětví, sektory nebo typy úvěrů, zkušenosti managementu banky s konkrétními riziky a jejich projevy, obchodní naladění banky v daném období, nastavení limitů hodnotících kritérií v konkrétních bankách, aktuální podnikatelské prostředí a právní normy a také kvalita pracovníků bank, kteří s úvěrovým rizikem pracují, formují jeho vnímání a interpretují ho. To vše a řada dalších faktorů může měnit pohled na úvěrové riziko obecně, ale i na zcela konkrétní totožnou situaci u konkrétního obchodního případu klienta, čímž se právě praktická část mé práce zabývala. V jednotlivých kapitolách praktické části uvádím i dílčí závěry dokumentující odlišnosti přístupů k úvěrovému riziku.

Bylo pro mě velkým přínosem konzultovat a porovnávat odlišnosti přístupů k úvěrovému riziku s odborníky s dlouholetou praxí na konkrétních příkladech, které v praktické části uvádím, a tyto informace přiřadit k těm, které jsem nabyla v rámci mého bakalářského studia. Jsem mile překvapena, jak rozmanitá může být práce s úvěrovým rizikem, jaké aspekty ho ovlivňují a jaké základní principy je třeba dodržovat pro jeho včasné zjištění a správnou interpretaci.

Na zjištěních při zpracování této bakalářské práce mě zaujala následující souhrnná témata, ovlivňující pohledy na úvěrové riziko. Zjištění vyplývají z uvedených případových studií a příkladů a z konzultací k těmto obchodním případům.

První z těchto souhrnných témat je snaha a zároveň nutná potřeba nalezení rovnováhy mezi požadavky na minimalizaci úvěrového rizika a obchodními požadavky banky (řízení rizika a obchodu v bankách). Banka je v odlišné situaci proti jiným podnikatelským subjektům, protože je obchodní institucí se zájmem vytvářet zisk, ale zároveň hospodaří s vklady klientů, za které je zodpovědná. Proto musí vhodně balancovat mezi zájmy řízení rizika obecně (s největší vahou úvěrového rizika) a obchodními a ekonomickými zájmy. Díky této situaci musí řešit management bank několik oblastí.

- Schopnost individuálním posouzení případu (většinou u nového klienta) změnit pohled na běžně používané hodnotící parametry, které většinou nastavují mezní hranice rizika, které je banka ochotna ještě podstoupit. Běžně takový parametr funguje a stanovuje výstižně hranici rizika. V individuálních případech takový parametr ale nesprávně vystihuje klienta, což by měl zargumentovat v první řadě obchodník směrem k riziku banky, v druhé řadě risk management při posouzení případu.
- Schopnost dělat správná objektivní rozhodnutí versus umět správně interpretovat situaci klienta. K tomu musí pomoci jak klient kvalitními podklady, tak pracovník banky (obchodník i risk) se zkušenostmi, který rozumí své práci. Pokud není jedna nebo druhá podmínka splněna, je pravděpodobné, že k dílčím dojedům, ale většinou v neprospěch klienta, protože pohled riziku je v bankách nadřazený pohledu obchodu.
- Nastavení vyvážené motivace pracovníků obchodních útvarů, útvarů analýz a riziku na zájmech toho druhého, tj. obchodníků na kvalitě úvěrového portfolia a pracovníků riziku na obchodních výsledcích banky
- Kvalita pracovníků v bance na pozicích obchodníků a riziku. Obchodníci by neměli mít úlohu pouhé „radlice“ na hrnutí obchodních případů do banky, které se musí prosít při analytické části schvalování obchodního případu (zaměstnává to zbytečně kapacity

risku a vytváří úzké hrdlo v prostupnosti obchodního případu v bance ke schvalovatelům)

Zjistila jsem konzultacemi, že právě to je trendem poslední doby, kdy na pozicích junior obchodních manažerů banky (ale se vztahem na konkrétní portfolio klientů), jsou zaměstnáváni noví mladí bankéři bez zkušeností a důležité na tom je fakt, že mají malou oporu seniorních zkušených kolegů a tím mohou vznikat chyby s dopadem na klienty, které následně souvisejí i s reputačním rizikem banky. Kvalita pracovníků banky na pozicích obchodníků a risk manažer úzce souvisí s předchozí oblastí, kterou je vyvážená motivace obou na zájmech toho druhého

Druhé souhrnné téma se zabývá pohledem na riziko ze strany banky a ze strany klienta. Banky mají zájem „prodat“ volné zdroje a umístit je do úvěrů a klienti mají zájem zdroje získat. Každý z nich má při tom ale svůj úhel pohledu. Banka má srovnání s podobnými klienty, situacemi, odvětvími, obvyklými trendy či typy financování a tyto zkušenosti promítá do hodnocení klienta. Banka odpovídá nejen za obchodní úspěch managementu a akcionářům, ale zejména klientům za likviditu jejich vkladů, proto je obezřetnější v identifikaci a analýze rizika i interpretaci váhy rizika. Banka, na rozdíl od klienta, má, díky legislativě, opatřením regulátora apod., omezení ve své obchodní činnosti, která směřují k řízení rizik, omezení jejich vzniku, případně dopadů do podnikání bank – to cílově omezuje obchodní variabilitu banky a klient tomu často nerozumí.

Na druhou stranu klient zná nejlépe svojí situaci a některé rizikové momenty už řešil, má s nimi zkušenost (pozitivní nebo negativní) a má reálnou představu o jejich řešení. Klient si obecně nepřipouští komplikace a více inklinuje k názoru „to se mně stát nemůže“. Také se klient obtížně smíruje s tím, že banka na jeho podnikání uplatňuje pohled rozhodovací šablony vyplývající ze zkušeností z jiných obchodních případů.

Literatura

KNIHY

ČERNOHORSKÝ, Jan a TEPLÝ, Petr. *Základy financí*. 1. vyd. Praha: Grada Publishing, 2011. 304 s. Finance. ISBN 978-80-247-3669-3.

JÍLEK, Josef. *Finanční rizika*. Praha: Grada, 2000. 635 s. ISBN 80-7169-579-3.

KALABIS, Zbyněk. *Základy bankovníctví: bankovní obchody, služby, operace a rizika*. 1. vyd. Brno: BizBooks, 2012. 168 s. ISBN 978-80-265-0001-8.

KOMÁRKOVÁ, Zlata, KOMÁREK, Luboš a JAKUBÍK, Petr. *Zranitelnost českého bankovního sektoru*. Praha: Národohospodářský ústav Josefa Hlávky, 2012. 103 s. Studie Národohospodářského ústavu Josefa Hlávky; 10/2012. ISBN 978-80-86729-80-0.

MANDEL, Martin a DURČÁKOVÁ, Jaroslava. *Mezinárodní finance a devizový trh*. Vydání 1. Praha: Management Press, 2016. 452 stran. ISBN 978-80-7261-287-1.

MEJSTRÍK, Michal, PEČENÁ, Magda a TEPLÝ, Petr. *Základní principy bankovníctví = Basic principles of banking*. 1. vyd. Praha: Karolinum, 2008. 627 s. ISBN 978-80-246-1500-4.

MEJSTRÍK, Michal. *Bankovníctví v teorii a praxi* [online]. [Prague, Czech Republic]: Univerzita Karlova v Praze, Nakladatelství Karolinum, 2014, ©2014 [cit. 2018-03-02]. ISBN 9788024630021.

POLOUČEK, Stanislav a kol. *Bankovníctví*. Vyd. 1. V Praze: Beck, 2006. xvii, 716 s. Beckovy ekonomické učebnice. ISBN 80-7179-462-7.

PŮLPÁNOVÁ, Stanislava. *Komerční bankovníctví v České republice*. Vyd. 1. Praha: Oeconomica, 2007. 338 s. ISBN 978-80-245-1180-1.

REVENDA, Zbyněk et al. *Peněžní ekonomie a bankovníctví*. 5., aktualiz. vyd. Praha: Management Press, 2012. 423 s. ISBN 978-80-7261-240-6.

VESELÁ, Jitka. *Investování na kapitálových trzích*. 2., aktualiz. vyd. Praha: Wolters Kluwer Česká republika, 2011. 789 s. ISBN 978-80-7357-647-9.

VLACHÝ, Jan. *Řízení finančních rizik*. Praha: Vysoká škola finanční a správní, 2006. 256 s. ISBN 80-86754-56-1.

PŘEDNÁŠKY

BLAHOVÁ, Nad'a. *Regulace a dohled finančního trhu*. 2018

PAPEŽ, Michal. *Tržní rizika, riziko likvidity a riziko protistrany*. 16/4/2018

VICHR, Jan a PROKOP, Mojmír. *Den bankovní profese – Bankovníctví budoucnosti*. 11/4/2018

ELEKTRONICKÉ ZDROJE

Bankovní registr klientských informací. *Czech Banking Credit Bureau* [online]. [cit. 2018-04-08]. Dostupné z: <http://www.cbcb.cz/cz/cbcb-czech-banking-credit-bureau-a-s--1404041448.html>

Centrální registr úvěrů. *Česká národní banka* [online]. 2018 [cit. 2018-04-07]. Dostupné z: https://www.cnb.cz/cs/dohled_financni_trh/centralni_registr_uveru/index.html

Historie sdružení SOLUS. *SOLUS, Zájmové sdružení právnických osob* [online]. [cit. 2018-04-08]. Dostupné z: <https://www.solus.cz/o-sdruzeni/historie-sdruzeni/>

Nebankovní registr klientských informací. *Czech Non-Banking Credit Bureau, z.s.p.o.* [online]. [cit. 2018-04-08]. Dostupné z: <http://www.cncb.cz/cz/o-spolecnosti-1404041456.html>

Ratingové hodnocení České republiky. In: *Česká národní banka* [online]. 2003 [cit. 2018-04-15]. Dostupné z: https://www.cnb.cz/cs/menova_politika/zpravy_o_inflaci/2011/2011_IV/box_a_prilohy/zoi_2011_IV_box_2.html

ELEKTRONICKÉ DATABÁZE

ARAD. *Česká národní banka* [online]. [cit. 2018-03-08]. Dostupné z: <http://www.cnb.cz/docs/ARADY/HTML/index.htm>

Kurzycz [online]. [cit. 2018-03-31]. Dostupné z: <https://www.kurzy.cz/cnb/ekonomika/banky/rizikove-expozice/>

DALŠÍ ZDROJE

KADLČKOVÁ, Šárka. *Posuzovací úvěrová analýza jako nástroj snižování úvěrového rizika*. Praha, 2012. Bakalářská práce. Vysoká škola ekonomická v Praze. Vedoucí práce Ing. Naděžda Blahová, Ph.D.

PAZDEROVÁ, Monika. *Řízení úvěrového rizika*. Brno, 2013. Bakalářská práce. Masarykova univerzita. Vedoucí práce Jan Krajíček, Ph.D.

Věstník ČNB: OPATŘENÍ ČESKÉ NÁRODNÍ BANKY Č. 2 ZE DNE 27. DUBNA 2001 O STANDARDECH ŘÍZENÍ LIKVIDITY BANK. In: . 2001, ročník 2001, číslo 6.

Seznamy obrázků a tabulek

Seznam obrázků

Obrázek 1 Klasifikace bankovních rizik	11
Obrázek 2 Dělení úvěrového rizika	18
Obrázek 3 Rizikové třídy tří ratingových agentur	30

Seznam grafů

Graf 1 Objem klientských úvěrů	16
Graf 2 Struktura rizikových expozic	17
Graf 3 Rizikově vážené expozice k úvěrovému riziku.....	24

Seznam tabulek

Tab. 1 Bilance banky	15
Tab. 2 Společnost X - základní porovnání nabídek bank 09/2016.....	38